Масса а мехкашкара пролетареш, вІашагІкхета!

СЕРДАЛО

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГІалгІай обкома, Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Советеи Министрий Советеи орган

(«СВЕТ») Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР

№ 98 (4539). | ШИНАРДИ, 17 август 1971 шу. | Мах 2 кеп. | Газет арадувл 1923 шера денз

КПСС ОБКОМЕ

ЯЛАТАШ ЧУЭЦАЧА, ДОАКЪАРАШ ІАЛАШДЕЧА, ХЬАТІАДОАГІАЧА ШЕРА ЛАЬТТА, ФУ КИЙЧДЕЧА ЦІЕНХАШТТА КХОАЧАМБОАЦАРАШ ХИЛАРАХ

Дукхача колхозашеи совхозашеи, аьттув боацача хаоттама хьалаша тІаоттаяь халонаш эша а еш, толаме ду ялаташ чуэцареи юрта боахамера кхьдолеи балхаш.

Цхьабакъда, массанахьа а доагтІача тайпара вІаштІехьдаьхадац ялаташ чуэцара, доакъараш Іалашдара, 1972 шерарча хьувкъама лаьттеи фуи кийчдара балхаш. Ялаташ чуэца болабенна бутт совгІа ха йоллашехьа а, Советски Веданеи районашка хІанз а чуийца баьннабац ка бола ялаташ. Республикерча колхозийи совхозийи цхьаболча кулгалхоша е йоагтІача тайпара йоакхо яц паччахьалкхенна хьалхашкара эггара хьалхара декхар кхоачашдара: ялат дохкара плани задании кхоачаш ца а еш, из дІателга хІанзле а сацийтад, хІаьта цхьаболча боахамаша, совгІа ялат шоашка доллашехьа а, планал совгІа из дохкилга Іалашдаьдац. ХІаьта а, цу тайпара факташ колхозийи совхозийи парткомий, парте районни комитетий оагІонгахьара бе боагтІача тайпара мах беш яц.

Баьцадаараш, коартолаш, сом массе метте кхаьча боллашехьа а, геттара мелача темпаегІа лел уж чуэцара балхаш.

Уж культураш чуэцара гІулакх къаьстта вочча хьал тІа да Грозненски, Сунженски, Ачхой-Мартана районий боахамашка. Укхаза даха доагтІача тайпара оарцагІдаьхадац низаш, болх булургболаш бола дуккха нах ба ялаташ чуэца дра ца боахаш. ЦІенхаштта кхоачамбоацараш да доакъараш кийчдеча а. Силоса лаьрхІа дІайийна хьажкІаш кхаьча дукха ха йоллашехьа а, уж чуэцара балхаш эсала лел, пайда во эц дуккхача боахамашкарча техниках.

Колхозийи совхозийи дуккхача кулгалхоша юрта боахама специалистана, партийни организацеша хІанз а бокъонца кхетадьдац хьайбай боахам дегІабоалабеча ерттердар доакъараш долга.

Мишта кхетаде дезаш да 10 августе кхаччалца Сунженски, Наьсареи, Советски, Ведана районашка 50 процентал кІезигагІа гІожа доакъараш кийчдаь хилар? Цу районий кулгалхоша де доагтІаш дола гІулакх дац доакъараш кийчдара темпаш сихъяра. Дуккхача боахамашка хІанзле а доахан, кхаьстта детта доахан, доажаде вІала моттиг яц, кхы а вогІа хьал хургда сентябре, октябре. ХІаьта а, цхьайолча колхозашкеи совхозашкеи цун уйла ца а еш, моша конвейер хилийтара гІулакх цхьаккха бехктокхам ца хеташ леладу. Республикерча моттигашка дадача дерригаш а хІана дац аьнна долча боахамашка хий дехкача лаьтташ тІа моша конвейер кхее йиш йолаш яр, хІаьта а цу торонех кхоачамболлаш пайда эцац.

Дуккхача районашка, къаьстта а МалгІабика, Сунженски Урус-Мартана, Шаьла, Наурски, Наьсареи районашка, во вІаштІехьдаьккхад хьажкІашта, шекара свеклана, шоллагІа дІайийнача культураш хий дуллилга, лаьттах тІоадал чуйолийташ хий дехкилга.

ХьатІахулача шера хьувкъама чІоагтІа лард йоллаш доахк республикера хьалха латта боахамаш. Цу боахамашка гурахь ялаташ дІадера лаьттеи фуи кийчдаь доалаш латт, кхаш удобренешца тоаделга дика вІаштІехьдаьккхад, лаьттах тІоадал чуйолийташ хий дехк. Цхьабакъда, массанахьа а дац из ишта. Гурахь ювча культурай фу кийчдара тІехьабисаб Грозненски, Сунженски, Надтеречни, Урус-Мартана районашка. Кондиционни фу вІалла а дац Советски Веданеи районий колхозашка. Уж а кхыйола а районаш тІехьаюс гурахь ялаташ дІаде лаьтта кийчдараи эзба ахараи.

Дуккхача колхозашеи совхозашеи чІоагтІа кІезигъялийтай йоаха шура, тесса дитад индивидуальни секторе хьайбай продукташ кийчъяра гІулакх.

Уж кхоачамбоацараш бІаргагу юрта боахама министерствана, мелиорацеи хин боахамеи министерствана, «Грозвино», «Консервплодоовощ», «Скотопром» треста кулгалхошта, цхьабакъда, уж дІадахара хоадамболлаш дола гІулакх дац.

Болх булургболаш йола автомобилаш ялаташ чуэцача яхийтара енна задзнеш кхоачашъяц «Грозенефть» объединене, «Грозэнерго» управлене, «Грознефтегеофизика» треста, автотранспортни управлене кулгалхоша.

Ялаташ чуэцачеи хьаувзачеи пайда геттара во эц шоай доадахьарча санна, ишта арахьара тІайоалаяьча а автотриспортах, Грозненски, Наьсареи, Надтеречни, дуккхача кхьча районий колхозашеи совхозашеи.

Юрта боахама министерство, мелиорацеи хин боахамеи министерство, «Грозвино», «Консервплодоовощ», «Сельхозтехника» объединенеш, «Скотопром» трест, КПСС райкомаши горкомаши, горрайисполкомаш, районни юрта боахама управленеш декхарийла я хІара боахаме юртбоахама балхаш кхоачашдара гІулакх мишта лел хьажа а ялаташ чуэцареи кхьдола балхаш чакхдахареи гІулакха тІехьадисар дІадаккхара сихха де доагІар де а.

Укх шера дерригача боахамаша чІоагІа план кхоачашъяь ца Іеш, паччахьалкхенна ялат дІадалара, хІара культуранеи культура группанеи тІайийна шоай декхараш кхоачашделга тешаме Іалашде а деза. ЛоархІаме да хІара боахаме баьцадаараш, коартолаш, сом чуэцара сихха де дезар дар, уж паччахьалкхенна дІаялара темпаш чІоагІъяр. ХІанз керттера уйла доакъараш кийчдара тІаяхийта, хІара боахаме общественни доахани хІаране шоай доалахьа йола доахани дІаза Іалашдергдолча боараме дика доакъараш кийчде.

25 августаи тІехьа ца доалийташ чуийца доаккхалда ча, доакъарийна силос лаьттах йоллара балха тІаерлайойла еррига йолаш мел йола техника, 1 сентябрь хьатІакхачалехьа силла йоаккхийла силос.

1 сентябрал тІехьа ца йоалийташ бокъонца кийчо яь йоаккхийла хІара боахаме гурахь дув ялаташ дІадера, гурахь дувча ялатий дерригa фу дІадувча стандарта цхьоалагІча классага кхоачадолда. Гурахь дувча ялаташта лаьтта кийчделгеи бІаьстан юхье ювча ерригача культураштa хьалха оаха зябь оахилгеи Іалашдолда. Керттердар сенах латт аьлча, из латт, укх шера балхаш дика вІаштІехьдаьхаи лакхача агротехнически боарамеи гурахь дув ялаташ дІадерах а 1972 шера ерригача юрбоахама культурай лакха хьувкъам кхебарах а.

Кхашкара балхаш чакхдахара къахьегалургдолаш мел бола нах оарцагІбаха, кхашкарча къахьегамхошта юкъе лаьтташ леладеча санна, ишта хьайбай боахаме а планаши тІайийца декхараши ханал хьалха кхоачашдар духьа яхь йоаржае еза КПСС райкомаша, горкомаша, колхозийи совхозийи партийни организацеша.

3 эзар саг шефство лелаеча боахамашка баьцадаараши соми чуэца вахийта аьнна КПСС Грозненски горкомо дІайолаяь инициатива къоабалъяй.

КПСС райкомаш, горкомаш, колхозийи совхозийи кулгалхой декхарийла ба хьажкІех силос лаьттах йоллачеи баьцадаараш чуэцачеи шоай мел йола транспорт — автомобилаш, тракторни прицепаш, шоаш лела шассеш хьожае.

Ялаташ чуэцара балхашка йоалаяьча ерригача автотранспортах балха овсарле лакха йолаш пайда эцилга Іалашдолда, дерригІа бытовой хьалаш хулийталда машений водителашта, царна моральни материальни поощрени йойла.

Оттальча боараме хІара денна ялаташ чуэцача автомобилаш лоаттаелгеи балха овсарле лакха йолаш цар болх белгеи Іалашдара хьалхара шоаш бехктокхаме хилар дІахойталда транспортни промышленни предприятей кулгалхошка.

Юртбоахама балхаш мишта лел шерра, хаданза дувцилга вІаштІехьдаккха, дикагІа долча боахамий опыт дІайовзийта, ялаташ чуэцара, доакъараш кийчдара балхий, тІайийца декхараш кхоачашдара йоакхо ца ераштa критика е еза республиканскии районии газетий редакцеша, радиовещанеи телевиденеи комитето.

КХОАНА—СССР ФЕЦАРЧА ФЛОТА ДИ

НИЗ БОЛА ТКЪАМАШ

ХІАНЗАРЧА замалахь авиацеи космонавтикеи дегІаахара боарам моллагІча мехка Іилмаи техникай прогресса ший тайпара хьоакхам а хинна дІаэттаб. Вай халкъо доккхал ду СССР Фегара Флот боккха гІа а боахаш, ший балхадикача самолетий ткъамашца социалистически держава тоаялларах йола сийле шийца а йолаш дІахьалхашкахьа ахарах. ТІа-тІа йоагІараш толашагІа а йолаш урагІъуда апараташ гІетт. Даьй-мехка паргІатача сигала аха, хІаьта советски кемаша, станцеша, спутникаша аьттонца штурм ю космоса.

Дукха ха йоаццаш даьй-мехка авиационни техника кердача образецашка хьежар партеи правительстваи кулгалхой: хІанзарча истребителашка, ПВО перехватчикашка, татал массагІа йолча ударни бомбардировщикашкеи ракетоносцашкеи, тІема вертолеташка, хІаьта ишта тІема-транспортни авиаце самолеташкеи вертолеташкеи. ВВС летчикаш хьахьекхад сигала гІолла никъ беча хана тІема гІуллакхах дика кхеташ, эггара толашагІа йола машенаш лехка ховш шоаш, хилар.

Граждански самолетехи вертолетехи цига хьокха оттаяь яр татал массагІа йола ТУ-144, наьккъа уха юкъера самолет ТУ-154, ИЛ-76 яха транспортни самолет, модифицированни самолеташ: гаьнарча наькъа уха ИЛ-62М яха самолет, гаргарча наькъа уха — ТУ-134А, моттигерча наькъашка гІолла лела ЯК-40. БІаргаяйтар хьовча мухьа безалга диллача дунен тІа эггара йоккхагІа йола

Инарал-лейтенант И. МОРОЗ, Советски Союза Турпал, ТІема Совета член, ВВС Политуправлене начальник

В-12 яха транспортни вертолети В-8 яха модифицированни пассажирски вертолети.

Вай мехка хьаеш йолча авиационни техника шийна чулоац Іилманеи производстванеи эггара тІехьагІа каратІдаьннараш. Париже 29-гІа Дунеи халкъашта юкъера салон йолча хана советски экспонатий лаккха мах бир специалисташа. Татал массагІа йолча ТУ-144 Бурже яхача аэродроме эггара дикагІа йола моттиг яьккхар. Хьежа ухарий теркам лаим шоашта тІаувлар ИЛ-76 яхача ткъамаш долча «Грузовико», 194 моттиг йолча ТУ-154, 200 моттиг йолча ИЛ-62М, кхыча вай самолеташеи вертолеташеи. Космически раздел къаьстта чІоагІа безам тІабодаш яр «Луна-16», «Луноход-1», яха автоматически станцеш, лехкаш дола «Восток», «Союз» яха орбитальни кемаш.

СССР-е технически прогресс чІоагтІа сихъяларо хаданза хувц авиаце сибати торонаши. Масала, ТІема-Фегарча Низашка, укх тІехьарча шерашка доакъошта кхаьчай тІалатташ хІанзарча тайпара герз тІалатта татал массагІа йола тІема машенаш. Гаьнарча наькъа ухача самолетий парка ларл я хІанз геттара гаьнарча наькъа аха низ кхоачаш дола ракетоносителаш. Цар низ болча герзо, цу даькъе «воздух — поверхность» яхача классах йолча ракеташа, йиш хулийт, моастагІчун фегарча тІема духьаларча оборона зоне чу ца а йолхаш, лаьттан тІареи форда тІареи целаш хІалакъе.

Фронтовой авиацега я моллагІча хаоттамагІа лелаш йола татал массагІа истребителаш, истребителаш - бомбардировщикаш, бомбардировщикаш, разведчикаш. Самолетий - истребителий массал сахьата 3 эзар километрга дІакхоач, хІаьта лакхал 30 эзар метрга дІакхаьчай. Цар тІарча герзои къаьстта ший тайпарча оборудованеи йиш хулийт эггара чоалханегІа дола тІема декхараш тайп-тайпарча метеорологически хьалашкеи тайп-тайпарча лакхаленашкеи толаме кхоачашде.

Башха-дика хувцамаш хиннад тІема-транспортни авиаце а. Цунга я йоккха радиус чулоацаш йола низ бола турбовинтови самолеташ. Деза мухьаш кхухьача фега гІолла лелача кемаша йиш хулийт бІуи тІема техникеи парашюташца санна, ишта Іохувшарца а хьашт долча Іойоссае.

Советски авиаце низи чІоагІали хІанзарча бирсача герзаца кийчъяь из хиларах лаьтта Іац — из герз боарам боаццаш чІоагІа Коммунистически партенеи Советски правительстванеи мутІахьа болча авиаторий бе доалл.

Башха-дика толамаш даьхад вай Аэрофлото. Тахан дуккхача гІулакхашта лаьрхІа, хьалха латтача техникаца кийчдаь халкъа боахама низ бола авиационно-транспортни дакъа а хинна дІаэттай из. Бе-беча тайпара

(Йистедоалар 3-ча оагІо тІа).

Дахьеи сигале лораеш

СУРТА ТІА: татал массагІа йола истребитель.

Н. Акимова сурт.

ТАСС фотохроника.

НАЬХА ЙОАКХО Ю

Укх тІеххьарча хана боахам хьалбечеи культура дегІайоалаечеи лоархІаме дакъа лоацаш я вай юрташкара исполкомий Советаш. Ишта, КПСС XXIV съезда решенеши «ДІахо йодача хана къахьегамхой депутатий районийи городийи Советий болх тоабарах де дезарех» яха КПСС ЦК солами ларде а лувцаш, ше бу организационно-массови болх хьалхашка латта загозагІа дола декхараш кхоачашдара тІаберзабаь лелабе яьнай Ачхой-Мартана районерча ШаІами юрта Совета исполком.

Исполкома сессешка, заседанешка хІанз цар вттадеча дешай чулоацам шербеннаб. Цхьадола гІулакхаш «Овощевод» совхоза парткомаца цхьана дувца а дувцаш кьоастаду.

Цига дувца моллагІа дош кийчдеча хана цу балха юкъе дуккхагІа дакъа лаца чьйнай хІанз исполкома массазара комиссеш, депутаташ. Къаьстта дукхагІа теркам тІаухийт укхаза укх тІеххьарча хана юрта боахам дегІабоалабара. Цудухьа продукташ хьаэйцара 1970 шера план тІеххоачашъяьй юрта Совето. Ишта дика латт из гІулакх укх шера а. Цхьан шереи ах шереи юрта бахача наха 318 центнер дулх, 444 центнер шура, 84 эзар фу дехкад паччахьалкхенга. ПланагІа доагІаччул дикка тІех хул из.

Юрта Советe укх шера 25 депутат хержав. Царех вурийтта саг юртбоахама производстве къахьегаш ва. Цехдика производственникаш хиларал совгІа шоай депутатски декхар дикка кхоачашдечарех ба С. Маашова, М. Загалова, С. Сатуев, А. Ахмедов, Г. Эльжаева. Юкъара гІулакх кхоачашдеча а моллагІча юртахочоа чов къостал деча а эггара хьалха хул уж новкъостий.

КІезига даь дац юртарча исполкома депутаташа шоаш баха моттиг тоаяь хозьяра. 4,2 километр дІоахал дола водопровод яьй 13 километр никъ биллаб, цхи тІий тиллад, дерригача цІеношка радиои электричествои хургйола гІулакх Іалашдаьд. Юрта 8 эзар сомий а кхыйола а гаьнаш дІаерІай.

Тайп-тайпарча улицашка баха нах шоайла яхье бахар бахьан долаш коашкеи ареи цІено лоаттаю. Хоза лоастам болаши цІенеи шоай квартал а ков а леладечарна карара кара тела цІе вымпелаш тел.

Цунца цхьана кхоачамбоацараш а да юрта Совета исполкома балха юкъе. Дуккхача даькъе из дувзаденна да шоаш а, ишта лакхе латтача организацеша а тІайийю решенеш кховчаш мишта ю хьожаш тІахьожам лоаттабелга укхаза вІаштІехьдаьккха ца хилар бахьан долаш. ДІадахача шера юрта Совета исполкомо вовхІ сесса яьй юртбоахама производства, халкъа образоване дешашта хетаяь. Цхьабакъда, цига шоаш тІайийца решенеш кхоачашъяра боагІаш бола тІахьожам лоаттабаьбац исполкомо. ТІагІоллара а ца хьежаш кІоаргга тохкаш леладе деза шоай доазои тІа йолча «Овощевод» яхача совхоза гІулакхаш. ДукхагІа теркам тІаахийта деза къахьегама овсарле лакхъяра, продукцега дІаухийтар чухьнахьа даккхара, боахама отделеней рентабельность лакхъяра.

Соакх харжархоша юрта бани хьалъяра денна наказ хІанз а тІехьа кхоачашданза да. Клуб ца хилар бахьан долаш кинога, концерташка хьажа кхыча юрташка ух ШаІами юрта баха нах. Цхьаьца бытови гІулакх ду пункт яц юрта.

- Цу дерригие уйла а яь ший массазарча комиссей, къаьсткъаьсттача депутатий болх тахаарча хана дІадеххача тайпара тоабе декхарийла я къахьегамхой депутатий юрта Совета исполком.

А. ИСАЕВ,
Нохч - ГІалгІай Министрий Совета инструктор.

КХАШТА ХИЙ ЭШ

РЕСПУБЛИКА КХАШКА

Ка бола ялаташ чуэцилга дика чакхдаьккхад тха района колхозашкеи совхозашкеи. Дика лел укхаза хІанз лаьтта оахалга а.

ТІаккха мишта лел хиш тохара болх тха района боахамашка?

Ала деза цхьаццадолча боахамаша хиш дехкара агротехнически ханаш укхаза телхаелга, хий боагтІача боарамагІа ца деттилга.

Масала, «Джалка» совхозе ялатаи силосаи лаьрхІа хьажкІаш, шекара свекла дІайийнача кхашка хий дилла деза кхо эзар гектара тІа. Царех 1083 гектар хьажкІаш, 250 гектар шекара свекла, 309 гектар люцерна я. Дийнахьи буси болх бойя а ерригача хьажкІашта хий тоха вІаштІехьдалац «Джалка» совхоза шоллагІчеи, кхоалагІчеи, йиълагІчеи отделенешка из болх сов тІехьа дІаболабаьндаь.

Укхаза я нийсалу цхьаьцца кхоачамбоацараш. Техника гІонца кхашка хий кхачийтара даьха харшаш дика ца хилар бахьан долаш тІоадал дІа ца кхоачаш моттигаш юс кхай тІа. Цул совгІа грейдера наькъа кІала гІолла ехкача турбаша уж бІех а луш хий кІезига чакхдувлийтар бахьан долаш а нийслу халонаш. Кхы а да белгалдаккха дезаш: тоъаш совхозе харшашка хий дІа юха ахийтара духьалъувтталу шиташ.

Хала да кхашка балхаш де кулг-кара къахьегача поливальщикашта. Царна эша оатхалаш а кхоачамхиллал Іалашъяц боахамаша. Балха юкъе эзабаш хьалха дезна из болх баь а лакха ховзал йола а нах.

Номер пхиъ йолча отделене хІанз сихдаь хиш дехкара балхаш. Дийи бийсеи ца къовсаш укхаза болх беш хул итт саг. Уж ба шоай болх дика бовза поливальщикаш Саьдов Бака, Исмаилов Адам, Абдурахманов Джалавди, кхыбараш.

Дикача хьал тІа я Абдурахманов Джалавде леладеча ши гектар кхай тІара шекара свекла. Шортта тІоадал я цун кхай тІа.

ДогІан хьисапе хий детта тайп-тайпара машенаш я боахаме. Бакъда, царех бизз а пайда эцац кулгалхоша мело еш хиларах. Укх тІеххьарча деношка цу машенех цхьаккха а болх беш яц.

«Автуринский» совхозе дикагІа лел хиш дехкара балхаш. ХІанзле кхозза хий техад 80 гектара тІарча тхьамкана, шозза хий техад 200 гектар хулча баьций кхашта, хий тохаш да 168 гектар хьажкІашта.

«Южный» совхозе хий дилла дезаш 695 гектар сомий беш я. Бакъда, хІанз хий теха даьннар 200 гектар мара яц.

ХІара дийнахь сомий бешамашта хий деха аравоалар виъ саг мара вац.

«Шалинский» совхоза къахьегамхоша, хих бизза пайла а эцаш, укх шера дика хьувкъаьа ка бола ялаташ, баьцадаараш. Шозза чуийцай люцерна. КхоалагІа хьокха ха тІакхоачаш дика дегІаенай из.

ХІанз чІоагІа бехктокхаме ха я боахамашта. ХьатІадоагІача шера хьувкъама ларх йоллара лаьттанца шортта тІунал хилийтар духьа хиш дехкаш да керда лаьча оахамаш тІа, вешта аьлча дІахьош да вегетационни хий тохар.

Тха участка коллективо цхьаккха а хІама кходергІац совхозашта мел эша хий дІаахийтара ерригa система кийча лоаттаяра. Боахамашта цунах бизза пайда эца беза. ЧІоагІа хий эш кхашта.

М. ХАТУЕВ.
Шаьла района хиш дехкара участка инженер.

ХА ТІЕХЬА МА ЯЛИЙТА

Советски сага хьашташ дехкара денга лаккхувш доагІа. ХІаьта уж кхоачашдара хьаьстта доархІаме да хьайбай боахама дерригa доакъош дегІадоаладар. Цу деша боккха теркам тІабохийт партеи правительстваи.

Хьайбай боахам дегІабоалабар хьалхарча аргІана чІоагІа доакъара база Іалашъярах тийша да. Ишта дІаяхача пятилетка шерашта хьахьокх, хьайбай рациона ялата - бобови культураши бобови баьцаши, къаьстта люцернеи экспарцети ца хилча, хьайбашкара коа тІарча оалхазарашкара йоаккха продукци лаьх ца лулга. Цудухьа республика боахамаша кердача пятилетка шерашка бобови баьцаш дІаюв кхаш мамогга шерде дерхІ.

Люцерна баьца-бобови культура я. Дукха тайпаш да люцернай. Царех дуккхагІа дараш цкъа дІадийча дуккхача шерашка тІалувлаш да. Цу тайпаех люцерна боахамашта дуккхагІа пайда луш дуккхагІа дІаювш я сигал бесеи сийнеи бесаш дола зизаш дар. Цар мергІалг мето лакха хул. Цул совгІа листа доккха гІа а хул. Цар низ бола овла цаІ ах, шиъ метр кІоарга лаьттах чубода. ХІаьта кІаьда лаьтта а долаш дикача Іалама хьалашка итт метр совгІа кІоаргга цар овла. ЛоархІаме да Іа даьккхача овла гІа бІаьстане юххье шерра мергІалгаш хилар.

Эша удобрени а юллаш тоъал хий а дуллаш леладийча, вай республика ерригача районашка торо я кхозза, диазза хьокха а хьокхаш хІара гектара тІара итт тонн совгІа люцерна йол чуя.

Люцерна фу моза бос болаш да. Эзар уж эзача юкъера лаьхІача 2,1 грамм мара хургъяй цар лозал. Іалама хьалашкеи лаьттагеи хьежжа цхьа йолча моттигашка цкъа дІайийча ткъаь шера гІаювл люцерна.

ТІачла йолаенна люцерна духьа шелал довш яц. Цхьабакъда, дика овлаш хийцача люцерна, лоа доацана Іай а дика лов шелал.

Люцерна хьувкъам лакха хула из хийцца хий чакхдоалийтача, овлаш кІоаргдолийтаргдолча кІаьдача лаьтта дІайийча. ХІаьта, люцерна зе деча йоархІий овлаш доа а деш, кІоаргагІа аха деза уж.

Минеральни удобренех люцерна дуккхагІа эш фосфорни калийни яраш. Цар торо хулийт цун чІоагІъяла, зе деча йоархІел сиха гІа тІаяла, лаккхъяла, хІаьта севооборот юкъейоалаеш дикагІа я из бІаьсти юв культураш хиннача дІайийча. Аьхка дІаювш йола люцерна дикагІа гІайоал гурахь йийна культураш чуийцача лаьтташка. Боахама дуккхагІа пайда баргболча тайпара, нагахь санна лаьтта йоархІех цІена дале вІашагІа кхыча культураца ца эеш лаьтта цІена деле тайп-тайпарча культурашна эйийя дІаюв люцерна.

Люцерна дуккхагІча даькъе лоаш хилац шийна юкъе кхыйола культура яІаш хилча. Цудухьа кхыча культурех а ца эеш из дІайийча лаккхагІа хул хьувкъам. ХІаьта аьханарча хана люцерна дІае дикагІа бола бутт август ба. Цу ханна дІайийна люцерна кІоаргга овлаш а хийца Іа тІаккхачалехьа дика чІоагІлургъя лаьттанца.

Аьхки йийнача люцерна торо хулийтаргъя гІадоагІача шера май бетта хьайбаш моша доакъарна кхаба, доакъарах, хьайбашта эггара пайданагІа йола сенаж йолла, витаминни хьоар кийчде.

Люцерна хІара гектара тІа 10—12 килограмм фу а тоссаш дІаюв. ХІаьта цун гІи тоъал товзал йолча лаьтта 2—3 сантиметр, докъаденнача лаьтта йиъ сантиметр кІоарга дІаде деза. ХІара боахаме агрономо лаьттага хьежжа ше белгалдаккха деза гектара тІа мел фу дІаде деза. Цул совгІа люцерна фу из дІадувшехь а дисковаи еча сеялкаша дІаде деза. тІехьагІа лаьтта тоІа а деш. Экспарцет я а цкъа дІайийча дуккхача шерашка тІайоала бобови буц. Люцерна санна моша йолаш а йокъайича а хьайбашта боккха пайда луш я экспарцет. Цун низ бола стержневой овла дика кІоарглу лаьтта. Цул совгІа экспарцета овлаш моллагІча жагІа увш долча лаьтта зІамига юкъ йолча гІолла а чубода. Цудухьа тІо болча лоамаи босенашка а дика дегІайоагІа экспорцет. Цхьабакъда, люцерна во гІайоал лоамаи хьалашка. Цул совгІа моша йоллашехь юайийча а дика лов хьайбашта экспарцет. Моша люцерна хала я доаханна.

Люцернеи экспарцети дІае лаьтта кийчдара йола агротехника цхьатарра я. Цхьабакъда экспарцета гІи цхьан гектара тІа 75 килограмм тасса деза.

ТІадаларга диллача каст - каста хуэцалу экспарцета фуна дикал. Къаьстта лохлу фуна дикал из дукха-улдича. Цудухьа из дІаделехь цІаьккха а хьажа веза цун дикалга, къаьстта тІадаларга.

Хьайбашта тайп-тайпара доакъар Іалашдара дог лазаш долча боахамаша укх шера производственно - финансови план оттаеш, укх аьхки люцернеи экспарцети дІае лаьрхІад. Царех я Ачхой-Мартана «Лермонтовский» совхоз. Укх бетта бархІ бІаь гектар люцерна дІаювгъя цу боахаме. ХІаьта, люцерна дІайийна ерригa майда 1200 гектар хургъя.

— Ялата юв культураш хиннача лаьтташка а ца ювш, кьалха кІезига пайда луш доакъара лаьрхІа йийна тайп-тайпара культураш хиннача дІаювргъя оаха люцерна. — дувц цу совхоза директора Ш. С. Умарова.

Пиъ бІаь гектара тІа экспарцет дІаюврґъя укх бетта Грозненски района «Атагинский» совхозе а.

ХІанз кхоттера дар да люцернеи экспарцети дІае еза дикагІа йола ха тІехьа ца ялийтара дерригa фу лакха кондици а йолаш дика кийчдаьча лаьтта дІаде.

П. НОВАКОВ,
агроном.

СЕМИНАР ЧАКХЪЯННАЙ

Укх деношка КПСС Нохч-ГІалгІай обкома политически дешара цІагІа 1971 шера июне дукхьашха хержача къахьегамхой депутатий юртарча Советий председателийи секретарийи семинар хиннай.

Семинар хьайийллар Нохч-ГІалгІай Министрий Совета председатела заместитела С. В. Синельникова.

Цул тІехьагІа «КПСС XXIV съезди республика къахьегамхой депутатий моттигерча Советий декхараши» яха доклад йир Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатела К. И. Оздоева. Республика Гоплана председатела нов. Брыксина гулбеннарашта дийцар вай юртийи станицайи экономика а культура а дегІайоалаяра де дерхІахох. Ишта къамаьлаш дир республика дуккхача министерствай бехктокхамехой болхлоша.

С. ШАДИЕВ.

БАРТТАЙНА

Дика хьийкъа ялаташ вуьзна арабаьннача Ермоловски коа тІара оалхазараш леладеча совхоза комбайнераша денна йола задании 150 процент кхоачаш а ешь, сиха чуийцар гурахь дийна ялаташ. Къаьстта белгалбаьлар цу балха тІа комбайнераш Арипханов Мовла, Товмирзаев Лукъман, Висантов Берса, Ицаев Аьхьмад, Байсултанова Байса, кхыбараш. Комбайнерий болх дика дІабахийтара боккхача лоархІамe бар шоферий Дошаев Муслима, Тахумов Іаьлий, Вегиев Шамсудина, Гончаров Ивана, кхычар болх а.

Чах аргІаш деча дика къахьийтар механизатораша Дадаев Шамсудина, Хаджиев Ибрахьама, Довтаев Іабдуллас, Лагиев Іалаудина.

Ялатех мукъадаьнна кхаш аха а аьха сихха силоса лаьрхІа хьажкІаш дІайийнай. Из болх беш дика хьоккхамаш даьхад говзал лакха йолча трактористаша Дадаев Балауддe, Витиханов Сайдулас, Имаев Лаьчас. Паччахьалкхенга ялат дохкара тІаийца социалистически декхараш тІехкховчашдаьл.

Совхоза йоккхача хьатта кхаьчар 4388 тоннал дукхагІа кІа (900 тонн дукхагІа да из дІадахача шера хиначул), 494 центнер мукх, 240 центнер горох, 1640 центнер кен, 180 центнер рожь. Дукха балхаш да хІанз а хьатта деш. Шин сменагІа лел уж, дийнахьи буси 100 тонн ялат цІенду укхаза. Уж балхаш деш кІа цІенду 3 машен я. Царех цхьан машено сменагІа 25 тонн ялат цІенду. Из лелаеш ба машинисташ слесараш Лорсанов Іаббас, Газиев Іаддал-Керам. Хьаттара балхаш деш белгалбаьнаб Арсамакова Халипат, Багашева ХІажар, Алдамова Іайшет, кхыбараш а.

Дика новкъостал ду пенсионеркаша Хаджиева Баянта, Хасанова Кхокхас, Мечиева Кисас. Дика вІаштІехьбаьккхаб ший болх тараз озаш волча Долгов Андрея.

Иштта балха хьоккхамаш лакха да ялат элеваторашка дІакхухьаш болча шоферий Тахумова, Дашаева. Фуна лаьрхІа амбарашка дІаоттадаь да 500 тонн кІа, 18 тонн рожь. Иштта кийча да 33 тонн, «ВИКА» яхача баьца, 240 тонн гороха фу а, йоах хьатта заведующе Дачаев Салауде. Цхьаьна кхоачамбоацараш а да совхозе: кабель боацаш болх па беш латт ялат цІенду 1 машен, кхашкара ча цІена гулдаьдац, цул совгІа дукхача моттигашкара доагадаьд хьа ца гулдеш дита ча.

Я. ЦУЕВ.

Дика шефаш

Доккха доттагІал да Надтеречни района «Горскнефть» НГДУ болхлоштeн юрта боахама къахьегамхоштeн юкъера дар. Района совхозашта шефство лелаю мехкдаьттахоша.

Ер шу доладелча денз районе дІахьош я «Коммунизмага долх вай» яха къахьегама эстафета. Промышленноста болхлой а совхозий болхлой а ший тайпара перекличка я из эстафета.

«Знаменский» совхоза цІеча уголоке хІанз а долаш да дукха ха йоаццаш горагорцаша шоаш шефство лелаерашта совгІата дена альбом. Цу тІа къаьнга хьагуш да мехкдаьттахоша доаха толамаш, цар бу болх мел боккха ба.

Шоай лоархІаме болх баь ца Іеш балхах мукъа йола ха юртбоахама болхлошта гІо деш дІахьу мехкдаьттахоша.

КІеззига дувца безам ба са «Знаменский» совхозе горагорцаша енача къахьегама эстафетах. Беза хьаьший совхозе боагІарт-хиларах бола хоам хьалхе а дІабаьржабар юрта. Хьаьший боагІарг бола ди тІаккхаьчача тІанк аьнна хьалийзар юртара керда клуб фусамхаьша. Сцена тІа бар хьаьший оагІорахьара начальник Корнилов, парткома секретарь йола нов. Вуец, комсомола комитета секретарь нов. Гиназов, РИДС-2 оператор нов. Гематулинова, капитальни ремонт еча бригада слесарь нов. Горлиенко, мехкаьтта перекачка мастер нов. Тимофеева, мехкдаьтта парка оператор нов. Донскова, РИДС-2 оператор нов. Эдильханов. берий беша воспитательница нов. Комогорцева, кхыбараш.

Хьаьшашка моаршал хоатташ а. района къахьегамхошта хьалханка латта декхараш дувцаш а гулбеннарашта хьалханка къамаьл дир КПСС райкома секретара нов. Муртаева. Трибуна тІа яьлар «Горскнефть» НГДУ парткома секретарь М. П. Вуец. Цо йоахар тхопа дика бовз шун боахамера дикагІа бола нах.

Ди тІехьагІа уж санна бараш совхозе дукхагІа хилар шоашта довлга дІакхайкадир цо. Цул тІехьагІа слесара новкъоста Шевченкос совхоза партийни организаце секретарага нов. Дешиевга дІаелар эстафета вымпел а лекхе вай хьоахадаь альбом а.

ВІашагІкхетар чакхдоалаш мехкдаьттахой а совхоза болхлой а самодеятельноста артисташа концерт оттадир. Доккха цІей дар из «Знаменский» совхозе цадхалдаш къахьегаш ва «Горскнефтера» 50 саг.

Р. МУРТАЕВ,
КПСС Надтеречни райкома пропаганди агитацеи отдела заведующи.

Пхе-ворхІ минота шурех кхыйола хІамаши лазараш хулийта бактереши йоахний хьахойт ОСМ-70 яхача электронни приборо. Из хьаньй «Промсвязь» яхача одесски заводо. Цу приборах пайда эца йиш я ферме, шура дІайиеча пункташка, заводашка.

Хьалхара парти — 2500 прибор «Сельхозтехника» базашка дІаяхьийтай предприяте коллективо.

СУРТА ТІА: ОСМ-70 яха электронни прибораш хьаю керттера конвейер.

И. Павленко сурт.
ТАСС фотохроника.

БОАБАШКА ДУЛХА ЦЕХ

Терка а теркаш халла мара дІайохалац деза дегІамаш дола морх мо къай боабашкаш. Цхьан шеццa мара лакха йоацача шоашта яьча ардакхий картилгах тІех яла гІерташ цар хьега къа зехьадов. Дерста ноакхош дезагІа а долаш Іоетталу.

Тамаш а яц. Шортта даа хІама, паргІато, наьк де, лувча хий, Іы ла царна укхаза Алханчуртски канала йисте. Ца хаддаш царта бІарг локхаш. Іунал деш нах ба. Массаза укхаза шоаш яьхача санна яьннай цу Іалама хозача моттигага уж пекински фух йола боабашкаш.

ХІаьта а дукха ха яц царна укхазара моттиг яйза. Укх шера хьажхарч кхычахьа дІа а йига дукха помешенеш мукъаьлар «Назрановский» совхоза Пхьилекъонгий-Юртарча отделене. Шоайла дукха гаьна йоаццаш шининахьа яр уж базаш. Цхьанахьа хьайбай ферма йиллар. ТІаккха цу вокхарех малагІа пайда кийча ча баькъахьа ба аьнна уйлаш е баьлар совхозе. Лоха а зІамига а йолча цу базашка доахан леладе вІаштІехьдацар.

Совхоза керттерча зоотехника Албогачиев Саварбика боабашкаш хьоайича дош кетацар цхьабаршта. Коа тІара оалхазараш Наьсарерча боахамашта дицденна дукха ха я. Лелайой а хьалхагІа котамаш мара укхаза лела а яцар. Боабашки гІажи-м вІалла хинна а яц боахамашка. Цудухьа бехк бацар цу пецбаьннарий. ХІаьта а цу гІулакхах пайда баргбола дог тийша хиннача зоотехника ший предложени чакхъяьккхар.

Иштта кхаьчар укхаза ужх шера бІаьстан юххье хьаьхьа дибийса мара доаца 9000 совгІа боабашка кІориг. Ховш да из ха мел хала хул: кІеззига шийла фо кхийттача еле дІайоал кІориг. ХІаьта а укхаза дукха Іаткъанзар царна из шийла бІаьстан юхьиг. Катехха йІоахйир помещенеш («аклиматизатораш» оал царех), ийнашта кІал гІолла кирпишкех — йІаьха турбаш а ехка солярка алаца уж йІохъергйолаш форсункаш ехкар, лостам бир массанахьа а.

— Эгтара хьалха дІадолалу хІама хала ма хулий, — яхаш дувц укхазарча заведующе Мальсагов Бахьауддина. Цул совгІа тхона ца довзаш гІулакх а дар ер.

Іам чура арайла ха хьатІаэттача боабашкашта витаминни хьоар а теха хоза кийчдаь доакъар тоссаш боахк кхалнах. Царна юкъе ба оалхазарий ферма вІашагІъеддача хьалхарча дийнахь денз болх беш бола Гарданова Лида, Яндиева Лизихал, Гарданова ПаьтІамат.

Иштта дІадоладир совхозе из керда гІулакх. Юхе гІолла лоадаьча канала чура хий хьачу а дила чуккхийттача метте боккха Іам бир. Хьасташка дуйдувла хий а тІадоаладир фермана шоай нилаца. ДІабенна 25 тонн чуйода емкость а оттайир из Іоаде.

ХІана бокъонца бола ший тайпара боабашкий боахам ба укхаза. Йиц хьаена бий миссел йоаца кІоригаш ши бутт балалехь ши килограмм дозалга дІакхаьчар.

Пайлан гІулакх аз хьоадича къоалам бе беллар Бахьауддина. Хьалхарча партена лаьрхІа 500 боабашк дІаеннай фермо паччахьалкхенна. Царех 9690 килограмм хилар. Цу дулхах 16015 сом ахча хьадайтар совхоза Грознерча оалхазарий дулха комбинато. Болхлошта лу алапий, хІаьта кІоригаш хьаэцаш лу мах, царна луча доакъарах тодар тІера даькхача хІара боабашко 1 сом совгІа цІена пайда лу совхоза. Цу вай ювцача пхи эзарне мел пайда белар лархІа хала дац.

— Май чакхбоаллаш оаха ена 3000 кІориг а хІанз боабашкаш хинна лел.— йоах Бахьауддина.— ХІала хиннараш а дІалаьрхІача тахан а кхы а пхи эзар кийча я дІаяла мара ца езаш. Тхоай графиках йизла ха хьатІаярга хьежаш дагІа тхо.

Гуш да дІахо йодача хана из оалхазарий боахам укхаза шербе лерхІалга: дика тІехьале йолаш из гІулакх долга гучадаьннад. Хьажал, цу пхи эзар боабашка дилла 10 тонн гаргга дулх Іоадеш хьайбашта Іунал деш мел къахьета дезар, мел ха йоае езар. Назал дулх дулларгдар, масала, кхаь шера чуоттаь кхаьбача 35 сиргІа (кхоккха центнер дозал долаш мара мича хул уж юкъера лаьрхІача). Боабашкаша селла дукха хьежийтац шоашка. Шин бетта лу цар цу 35 бежана кхо шу даьлча мара ца лу дулх. ХІаьта дикалга диллача оалхазарий дулх хьалхарча метте ма латтий.

— ХІанз хьалацача хІара кІоригах 67 кепиг тела деза тха,— йоах ферма заведующе.— Нагахьа санна инкубаторе оаха тхоай фуъаш дІа а денна хьаяхийтача 25 кепиг мара тела дезацар. — Цу гІулакха уйла яьй оаха. Из торо тхога йолаш я. Хьа а херга 100 нана боабашк йитай оаха цу гІулакха хІанзарчоа. ХьатІадоагІача шера 6 эзарнега дІакхоачийтаргья оаха уж.

Дувца а дезац, дика тІехьале йолаш я совхоза из дулха цех. Наьсаречча боахамашта хьоккхам лу цо. Нагахьа санна иштта пайда луш дола наькъаш а лехаш болх бича, сиха айлургъяр цар хІанз тІехьайиса экономика.

М. ЦОРОЕВ,
Наьсарен района юрта боахама Управлене инженер.

СУРТА ТІА: керда биллача Іам чу гІоьтальна лел боабашкаш.

М. ЗАНГИЕВА сурт.

Оаха яздаьчун лерагІа

Укх шера 6 июле арадаьннача «Сердало» газета тІа кепатехаяр «Новкъостал эш колхоза» аьнна корта а болаш йола статья. Ножай-Юрта районерча Заветы Ильича колхозера цхьадола кхоачамбоацараш дувцаш яр из. Цу статьях лаьца Нохч-ГІалгІай АССР юртбоахама министра заместителa укх тайпара хоам бу редакцега:

«Новкъостал эш колхоза» аьнна 1971 шера 6 июле «Сердало» газета тІа аьраяьннача статья тІа дувца Заветы Ильича колхозера кхоачамбоацараш бакъхилар дІахойт Нохч-ГІалгІай АССР юрт боахама Министерства.

Цу статья автор нов. Богатырев республика юртбоахама Министерства землеустройства керттера инженер специалистий группаца цхьана ревизи е а колхоза производственни гІулакхаш цхьалха даха новкъостал дара а вахийта хиннав.

Укхаза консервни завод хьалъяра гІулакхагІа лаьца аьлча, республика Министрий Совета соцамагІа лаьрхІача тайпара из межколхозни завод хьалъеш я Орджоникидзе цІерагІча колхозе (Сьасан юрт). Цхьа миллион банка продукци шера арахецаш хургйолча цу заводе ший продукци дІачутергья «Заветы Ильича» колхозо а.

ХІанз юртбоахама Министерства иштта Ножай-Юрта района специалистий новкъостала финансови а боахама а гІулакхаш тоадара йола мероприятеш оттаеш я «Заветы Ильича» колхоза правлени.

ТІЕХЬАБУСАРАШ ХИЛА ЙИШ ЯЦ

СУХАЛБЕ, ГІИШЛОШЪЕРАШ

ТІа-тІа дукхагІа хьалу вай республике капитальни гІирсаш, хІанза хьаьа боахамага дукхагІа дІаухийт капвложенеш. 1971 шера 7 бетта дІахийта капвложенеш дІадахача шерацa нийсдича 9 проценти дукхагІа я подрядни балхий объем 14 процент тІакхийттай.

Цхьабакъда 7 бетта баьча балха итогаш башха гІалвуташ яц. Республика бІарчча хьаийцача Госкапвложеней план 86 процент, гІишлон-монтажни балхий план 84 процент мара кхоачашъяьяц. Балхаш мела лел республикерча, коаргхІамегІарча объекташ хьалъеча — цементни заводе ворхІ бетта пайда ийцабац ши миллион сом капвложенех. «Грознефтехимзаводы» объединене 3 миллион сомах, Грозненски газ чакхйоахача заводе — 3 миллион сомах, Вознесенски газобензинови заводе — 800 эзар сомах, цирке, трамвайний троллейбусиний депошка, иштта дукккхача кхыча а объекташка.

ТІехьадисад чуІе цІенош хьалдар, школаши деша даха ха йоацача берий учрежденеши хьалъяр. ВорхІ бутт хІанзле дІабаьннаб, хІаьта 182 эзар кхаьрати метр чуІе цІенош эксплуатаце дІаяла езача метте дІаийнар яц 54 эзар квадратни метр мара, берий учрежденешка дІаяла езача 1520 меттигах 95 мара дІаеннац. Уж объекташ хьалъяра хьахийцача ахчах а бизза пайда эцац.

ХІанз а тІехьадусаш да юрта гІирсаш хьалдара балхаш, керттера фондаш болх бе йолаялийтара шера план низттъа 23 процент кхоачашъяьй. Объекташ хьалъяреи эксплуатаце дІателарен ханаш тІехьайхар бахьан долаш хьалдаь ца доалаш дуса гІирсаш дукха хул. Алхха укх шера 7 бетта хьалдаь даланза дисача гІирсий объем 79 миллион сома лакхъелар.

ГІирсаш хьалдар тІехьадисара цІенхаштта бахьан да заказчикаша болх во бар. Царех дукхачар во къестаду финансироване, оборудованеца Іалашбара, инженерни коммуникацей дешаш, тІахьожам лоаттабац проектно-сметни документаци дикагІа хилийтара, хьалъяь яьнна объекташ эксплуатаце дІаяла ийцъяц.

Къаьстта во лу гІишлон балхаш хозяйственни способах. Грознефть объединене шера планах — 34 процент, Грозвино объединене — 41 процент, юртбоахама министерства совхозаша — 36 процент, опытно - экспериментални заводо — 16 процент мара кхоачашдаьдац уж балхаш.

Мадарра аьлча, цу боахамий кулгалхоша шоай тІахьожама кІалхара ялийтай балха из лоархІаме участок, цудухьа къаьсткъаьстача заказчикаца, хІана а подрядчикаца (радиозавод, цементни завод, Нохч-ГІалгІай АССР МВД ОКС) дагабаьнабац 1971 шера капвложенейн объекташ эксплуатаце дІаялареи планашта. Цхьанна а хІаман бала боацаш хиларца мара кхетаде йиш йолаш дац «Скотопром» тресто (нов. Тонгиев), «Сельхозтехника» объединене (нов. Аванесов), Нохч-ГІалгІай АССР Министрий Совета УКС (нов. Федотов), Юртбоахама министерства совхозаша кхоачашдаьча гІишлой балхех боагІа мах дІа ца луш даим гоабара подрядчикашта уж дукхха ахча декхарийла хилари.

Дукха кхоачамбоацараш да подрядчикий а. Масала 7 бетта план кхоачашъяьяц 34 организаце, цар ца деш диса балхаш массехк миллион сома маьха да. Эгтара дукхагІа тІадисад декхар:

Организацеши районаши	Култакхо	Парторганизаце секретарь	7 бетта план кхоачашъяра %
Нохч-ГІалгІай гІишлошъяра управлене СМУ-3 Шаьла	Евтухов	Муталипов	85
Нохч-ГІалгІай гІишлошъяра управлене СМУ-5 Заводской	Васюк	Горина	87
Нохч-ГІалгІай гІишлошъяра управлене СМУ-8 Заводской	Федотов	Савельева	80
Нохч-ГІалгІай гІишлошъяра управлене СМУ-11 Гудермесски	Садыков	Курбатов	74
«Старогрознефть» НГДУ СМУ Старопромысловски	Тихонов	Балахонов	77
«Октябрьнефть» НГДУ СМУ Октябрьски	Степанин	Луценко	68
Юртбоахама министерства ПМК Ленински	Чербижев	Хасанов	76

Планаш кхоачаш ца яр корта болаш долча бахьанех хиннад ала гІерт подрядчикийн заказчикийн цхьаццабола кулгалхой. Цхьабакъда царна нийсса керттера бахьанаш да паччахьалкхени къахьегамеи дисциплина телхаер, къахьегам вІаштІехьбаккхара боарам лоха хилар, паччахьалкхен планаш кхоачашъяра дукхача кулгалхой бехктокхам ца хилар, дешаш къестадеча хана хьалхашка латта декхараш кховчашдара тІаберзабаь тІагІертта болх ца бар, инициатива ца хилар, дукххача кулгалхошта хІанз а хан боахам гІулакхах кхетадеш Іилман ларда тІа лелабе, шоашта карарчаргара доагІар дизза хьадехац цар, кхоачамбоацараша машар хулийт. ГІирсаш хьалдара балхаш тІехьадисара царна нийсса бехктокхаме я паччахьалкхен планаш кхоачашъелга даим юкъагІдоахаш болча кулгалхошкара доагІар дизза хьалехарга диллача шоай болх хІанз а эсала вІаштІехьбаьккха гІишлошъеча организацей болх хІанз а кІоаргга теркал ца беш а парна дизза новкъостал ца деш а, йола КПСС райкомаши горрайисполкомаши.

Цу тайпара гІулакхаш дІахо ла йиш йолаш дац. ХІанз хилайза дарг мел доаца хьалаш хилийта деза гІишлошъеча моттигашка къахьегама оасарле лакхъяра болх бара, бокъонца уйла а яь къахьегам вІаштІехьбаккха, хьалъяьяха езаш йола объекташ сихагІа хьалъяра еррига мел йола ресурсаш оарцагІъяха еза, хиланза ярг мел йоацача гІишлон материалашта гІишлош хадданза Іалашъелга вІаштІехьлакха а, паччахьалкхен планаши заданеши тешшаме кхоачашъяра коллективаш оарцагІъяха а еза.

НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ХАЛКЪА ТІАХЬОЖАМА КОМИТЕТЕ

ХАННАХЬА БОЛХ БЕ ЙОЛАЯЛИЙТА КЕРДА ОБЪЕКТАШ

Нохч-ГІалгІай АССР халкъа комитета теххача гучадаьннад Нохч-ГІалгІай гІишлошъеча Управлене кулгалхоша нн. Н. М. Чудакова, Н. Н. Сидорова, В. В. Сперанске гІишлош хьалъяра темпаш сихъярахи ейгача а кхачан а промышленноста предприятеш шоай ханнахьа болх бе йолаялийтарахи дола партей правительствaи соцамаш, хІаьта иштта СССР Минпромстроян Главюгстроян цу деша хьакъехьара указанеш майоагІара кхоачашъеш ца хилар.

1971 шера Нохч-ГІалгІай Управлене цхьаккха бахьан а доацаш соцадир Наурскии Калиновскии чхьагІара заводашка объекташ хьалъелга. Сметни стоимостагІа Наурски чхьагІара завода де деза гІишлошъяра - монтажни балхаш 2651 эзар сом мах болаш да, 1960 шера денз 1971 шера 1 июле кхаччалца цох пайда ийцар 2579,6 эзар сом да. Укх шера III-ча квартале объект болх бе йолаялийта лаьрхІа йоллашехьа, планах дІадахийта дезар 100 эзар сом долча пайда ийцар 27 эзар сом мара дац. ГІишлошъерий бехкагІа цу заводе болх бе дІалуш яц 1971 шера январь бетта хьалъяь яьнна коньяка спирт кийчду сех.

Калиновски чхьагІара заводе сметни стоимостагІа де дезараш 216 эзар сома мах бола гІишлон - монтажни балхаш да, диь шера (1968—1971 шш. шш.) пайда ийцар деррига а 134,6 эзар сом да. Нохч-ГІалгІай Управлене генеральни подрядчик йолча СМУ-11-не (начальник нов. Гутерман) боккъалдар аьлча Калиновски чхьагІара завода объекташ хьалъелга соцадир 1970 шера, уж финансированецеи проектно-сметни документацеи йизза Іалашъяь йоллашехь а.

1970 шера план 140 эзар сом долча 16,6 эзар сомах пайда ийцаб. Укх шера, объект IV-ча квартале йолаялийта езаш йоллашехь планагІа 110 эзар сом долча ах шера 4 эзар сомах мара пайда ийцабац.

Калиновски чхьагІара заводе даь гІишлон - монтажни балхаш геттара во даьд. Хьалдетта пенаш, ехка перекрытеш, конструкцешта яь монтаж технически условеш чІоагІа телхаеши брак йолаши яьй.

1969 шера 9 октябре Нохч-ГІалгІай АССР халкъа тІахьожама комитета теркам тІабахийтабар Нохч-ГІалгІай гІишлошъеча Управлене начальника нов. Чудакова республика кхачан промышленноста предприятеш хьалъяра цун оагІонгахьара кхоачамболлаш тІахьожам ца хилара, бакъда нов. Чудакова цу хана денз йоагІаш йола выводаш янзар.

1971 шера 9 феврале арадаькхадар Нохч-ГІалгІай гІишлошъеча Управлене гІолла приказ. СМУ кулгалхой декхарийла бара эгтара хьалха хьалъеш латта кхачан ейгачеи промышленноста мел эшача ресурсашца Іалашъе, балхаш дара совмещенни график оттае, уж кхоачашдара ше тІахьожам лоаттабе, гІишлош хьал иштта ю бетта кхоаа йоазонца хьахайта. Из тІахьожам лоаттабелга тІаилладар Управлене начальника заместителa нов. Н. Н. Сидоровна. Боккъалдар аьлча из тІахьожам оттабаьбацар. Наурскии Калиновскии чхьагІара заводашка кхачан промышленноста лоархІаме объекташ хьалъелга лохадара бехке бараш бехктокхаме эзабац.

Заказчика — Калиновски чхьагІара завода (директор нов. Фесенко) гІишлошъераш Іалашбанзар вентиляционни оборудованецеи канализационни сетей хьакъехьарча дикача документацецеи. гІишлош хьалъеча хана уьтте дешаш хоаламболлаш къестадац.

«Грозвино» яхача производственно - совхозни объединене (нов. Окошкин) ледара лоаттабу уж объекташ хьалъяра технически тІахьожам, хІапзалца йийца чІоагІъяьяц СМУ-11 подрядчикана пусковой минимум, къоастадаьлац проектни организацешцара Калиновски чхьагІара завода канализационни сеташта йола технически документаци сметаши нийсъяра дукхха дешаш.

Нохч-ГІалгІай гІишлошъеча Управлене начальник нов. Чудаков, цун заместителa нн. Сидоров, Сперанский, СМУ-11 начальник нов. Садыков. ПМК-105 нов. Азарьянц декхарийла болба Нохч-ГІалгІай АССР халкъа тІахьожама комитето гучадаьха кхоачамбоацараш дІадаха. Наурскии Калиновскии чхьагІара заводашка 1971 шера гІишлон - монтажни балхаш дара планаш дувцияге йоацаш кхоачашъелга Іалашдолда.

Даьчох дар 1971 шера декабрь бетта хьахойталда.

СССР промышленни гІишлошъяра министерстваг (нов. А. М. Токарева) дІахойталда кхачан промышленноста объекташ хьалъелга сихдаргъ даькъера КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, СССР промстрой Министерства указанеш Нохч-ГІалгІай гІишлошъяра управлене кулгалхоша Чудакова, Сидорова, Сперанске майоагІара кхоачаш ца еш хилар.

1971 шера кхоалагІча квартале Наурски чхьагІара заводе коньячни спирт доаккха цех, отходаш чакхйоаха цех, коньячни спирташ лоаттаду хранилище, компрессорни хьалъяьйоаккхарги болх бе йолайолийтарги хиларах Нохч-ГІалгІай гІишлошъеча Управлене начальника заместителaш Н. Н. Сидорова, В. В. Сперанске, СМУ-11 начальника Г. Р. Садыкова, ПМК-105 начальника Азарьянца яь заяваленеш теркала йойла.

Калиновски чхьагІара заводе оттаьча планагІа долча 110 эзар сома боарамагІа хьалъяьйоаккхаргья коньячни спирташ доаха цех, спирташ лоаттаду хранилище, котельни хьалъяра хьахийца 30 эзар сом карадерзадергда.

Из зе лерхІаш гІишлошъеча Управлене август бутт бекъабалалехьа цу йийцача пусковой объекташка бохийтаргба кхоачамхилла нах, техника, кхыйола гІишлошъю ресурсаш, совмещенни графикагІа майоагІара Іалашъергья подрядни субподрядни организацеш.

Калиновски чхьагІара заводе 1970-чен 1971-чен шерашка промышленноста объекташ хьалъяра паччахьалкхен план йохаярах Нохч-ГІалгІай АССР гІишлошъеча Управлене приказагІа 1971 шера 23 июле балха тІара дІаваьккхав СМУ-11 начальник нов. Гутерман.

«Агитатора блокнот»

Кепатеха араьннай КПСС Нохч-ГІалгІай обкома пропаганди агитацеи отдела «Агитатора блокнота» аргІанара, ялхайттлагІа номер.

«ЛоархІаме даташ» яхача рубрикана кІал я «Мехкдаьттаи химически промышленноста болхлой ди» яха КПСС обкома мехкдаьттаи химически промышленноста отдела заведующе М. Афанасенко яьаь статья.

Беседаш ечарна новкъостала лаьрхІа кепатехай укхаза СССР Іилмай Академе Дагестанерча филиала меттеи литературан института аспиранта М. Аушева яьаьча «Халкъий доттагІал—болатал чІоагІагІа» яхача статьяна.

Блокнота тІа йолаш я «Агитаци еча кердалар» яхача рубрика чулаьца материалаш.

Йоазол дехьарча халкъашта юкъерча гІулакхашта кетаь я В. Боровске кийчъяь «Чили: чІоагІлуш латт халкъа бартцхьоагІо» яха статья.

«Письмош, хоамаш, заметкаш» яхача рубрикана кІал я «Вай лоалахошка» яхача подборка чулаьца материалаш.

НИЗ БОЛА ТКЪАМАШ

(Йистедоалар. Долалур 1-ча агlо тlа).

йолча хlанзарча пассажирски самолеташа бlарчча цхьа сеть вlашагlъювзайолийт вай мехкара эзараш фегара трассаш. Уж ух дунен тайп-тайпарча мехкашка. Дунен тlа фегарча транспорто дlа-юха кхухьачох 25 процент совгlа Аэрофлото кхухь.

Граждански Фегара Флот дегlаахара темпашка диллача вай мехко дунен тlа эггара хьалхара моттиг лоац. Даим эргабоахаш тоабеш ба авиаце технически боарам, хьадеш да лакха технико-экономически характеристикаш а йолаш пассажирски самолетий керда тайпаш. Фегарча наькъашка араяха-кийчъеш я хlанзара Т-154, татал массагlа йола ТУ-144 самолеташ.

Граждански авиаце доккха новкъостал ду полярникашта, мехкдаьттахошта, геологашта, морякашта, гlишлошъерашта, рыбакашта, унахцlено лоралра органашта. Цунах шерра пайда эц Гаьнара Къилбаседе, Сибарегlе, Гаьнара Малхбоале карадерзасча.

Советски тlемен граждански авиацена карагlдаьннараш — Боммунистически парте хадданза йоакхо ярах, Iилмахоша, конструкторашa, инженераша, техникаша, болхлоша тlагlертта, са ца кходеш къахьегарах хьахиннар.

Советски авиаци хьакхоллаш керте лаьттав Октябра карагlдаьннараш лорадара бола фегарча флотен машара гlирсаш хьалдарен лоархlама хьалхагlе а аниса мах баь вола революце сийлахь-боккха баьчча В. И. Ленин. Социалистически Даьй-мохк лорабара идея дегаш ураоттадаь бола Советски Республика красвоенлеташ майра лийтаб революце моастагlех.

Халагlа долча хьалашка исторически лоацача ханашка парте кхоачандир даьй-мехка авиационни промышленность хьаяра, авиаце даькъера летни, Iилман, технически кадраш хьалкхеяра хала декхараш. Авиаци дегlайоалаяра гlулакха тlаберзабир дуккха къахьегамхой. Парте кхайкарал арадаькхар: «Къахьега халкъ, хьалье Фегара Флот!» Парте баьча тlахьехама раьза хинна хьинар айдаь оарцагlбаьлар советски нах: самолеташ хьалъяра дlателар болхлошей ахархошей шоаш кходаь ахчаш, планерни летни школашка, авиационни технически вузашка чуболабелар кагирхой.

Доккха беркат даьлар фегара Флот хьалъяра партен халкъон баьча боккхача балхах. Массе тайпара тlема самолеташ хьайир вай мехка тlом хьале хьалхарча шерашка: истребителаш, бомбардировщикаш, штурмовикаш. Гитлеровски гlаьрахой тийшача балхагlа летача хана вай авиаци юха кийчдуши керда техника Iомаеши яр. Хlаьта а тlом болабеннача хьалхарча денношке а дерригача Советски Эскараца цхьана буввамаш а долаш Тlема-Фегарча Низаша чlоагlа хlама техар моастагlчоа фегара.

Тlом латтача юкъагlа хадданза дукхагlа хьайора самолеташ. Советски летчикаш шоай моральни уйланга, къонахчалга, говзалга диллача фашистки фегарча тlемахойл тlех бар. Моллагlча эггара чоалханегlарча хьалашка вай авиатораша массане а цхьатарра турпалал гойтар, цаl дар цар лийрхlар—котало йоаккхилга! Царех ши эзари ах эзари хlана бац аьнна бараш Советски Союза Турпала цlи еннай, 65-нена шоаза еннай из цlи; А. Покрышкини И. Кожедуби кхоаза Советски Союза Турпалаш ба.

Сийлахь-боккха Даьй-мехка тlом чакхбаьнначул тlехьагlа парте шийхаьнахьа де дезар дир ВВС-и Аэрофлоти технически кхы а чlоагlагlа кийчъяра. Авиаци реактивни а хинна дlаяттар, тlема самолеташ дукха ха ялалехьа татал массагlа хилар, хlаьта хlана пассажирски самолеташ лел татал массагlа.

Шоай традиционни цlей —Фегарча Флота Ди советски авиатораша дезду цхелагlа океан караберзабеча доахача кердача толамашца. КПСС XXIV съезда исторически решенеша дегаш ураоттадаь болча цар шоашкара доаггlаш дола дакъа лоац Даьхен ткъамаш тlара низ чlоагlбара.

Бехктокхаме декхар кхоачашду советски тlема летчикаша: цар вай Даьхен фегара доазонаш а вежаралxа долча эскарашкарча тlема доттагlашца цхьана — социалистически мехкий фегара доазонаш а лораду. Из кхета а лещ, гераз низаца сигаленаш лораераша шоай командирий кулгалца тlагlертта Iомаю хlанзара тlема техникен тlом тlа цунах пайда дикагlа эцара методаши, массе оагlорахьара кийчо ю моллагlча агрессора хlалаквеш хlама тохара.

Тlема-Фегарча низий личии составо, Ленински юбилейнен КПСС XXIV съездан кийчо ечеи чакхйоаккхачеи хана Iоаль социалистически яхьа опыт дегlа а йоалаеш, ший низаш тlадерзаду летни дешарей хьинареча къахьегамеи хьокхамаш дукхагlа лакхдара. Тlемахошта - авиаторашта юкъе шерра хьаллаьцар КПСС XXIV съезда шерах тlехника гlулакх дареи дешареи шу де аьнна Г. И. Котовске цlерагlча. Ленина орден лелаеча, Краснознаменни, Кутузова орден лелаеча гвардейски Проскуровско - Берлински танкови полка личии составо дlайолаь патриотически почин.

Яхь лелаераша юкъе, Ленински юбилейнен КПСС XXIV съездан кийчо еши чакхйоахаши хиннача леношка а санна, хьалхайода В. И. Ленина цlерагlча вертолетни Краснознаменни полка личии состав. Полко сий долаш лелаю тlехликача полка цlи, низа кхоачашду дешара-тlема декхараш. Иштта масалана дувца мегарголаш да подполковника Л. Бодрова команда еш дола авиационни дакъа. Укхаза аханел совгlа бола къона летчикаш —гlоргаьннача ноахалах бола коммунисташи комсомольцаши ба. Кердагlа йолча самолеташца шоаш лелаш, цар толаме хьаэц гlоргаьннача фегарча бlухой опыт; боккхагlболча новкъосташкара-коммунисташкара Iомалу Даьхе дег тlара дукхаеза.

Кхы а дукха авиационни доакъоши подразделенеши я тlемен политически кийчоне лакхен чlоагlен хьокхамаш долаш —из да съезда решенешта цар лун дола жоп. Тlа-тlа доккхагlа хул цхьоалагlча класса летчикий штурмовикийи, сигларча тlема говзанчий мугlараш.

Ийслагlча пятилетке кхы 'а сихагlа гlоргья советски авиаце прогресс. Цунна бола тешам ба авиатораша тlа-тlа толашагlа дола ткъамаш Iалашдергдолаш дола Iилма, техника, производства, дерригa доакъош айдала дезаш йола лакха рубежаш.

АГИТАТОР № 13 1971 шера июль.

Вай Даьхен доазонаш лорадеш ба Щеча Байракха орден лелаеча Дальневосточни пограничи округа бlухой. Цар цахаддаш лакхъю шоай тlема говзал.

СУРТА ТIА: пограничникаш ученеш еча хана.

Г. Хренова сурт.
ТАСС фотохроника.

БОЛХ ЛЕРТТIА ВIАШТIЕХЬБОАККХАШ ХИЛЧА

Укх деношка гурахь дийна ялат чуийца баьннаб Шелковской районерча Менжинске цlерагlча колхозе. Дерригa а чуийца ялат 3116 тонн да, цу даькъе кlа 2076 тонн а долаш. Тlайишача социалистически декхарашка хьежача колхозе дерригa а чуэца лерхlар 4627 тонн ялат да. Из декхар кхоачашдара дерригa а хьалаш да боахаме. 200 гектара тlа дlадийшача дутах 700 тонн ялат хургла аьнна хет колхозхошта. Цул совгlа ялата лаьрхlа массекх бlаь гектара тlа дlайийна хьажкlаш а я боахаме.

Чуийцача ялата хьурмат ду колхозе, дерригa а низаш тlадахийтад цар ялат цlейдара. Къаьстта дика лел из болх № 2 йолча бригада хьатта. Дийнахьи буси болх беш я укхаза ялат цlенлу машенаш. Хlанале цlен а даь складе 1560 тонн кlа дlачуденнад. цул совгlа 750 тонн доакъара лаьрхlа мукх а цlенбаьб. Тхо укхаза долча хана кхекхаш бар хьаттара болх. Укхази мел йола машенаш, механизмаш ца совцийташ, царга хьожаш ва дукххача шерашка механизатор вола Е. М. Хворостов. Дика йовз цунна шийн техника, цулухьа агрегат сеца моттиг хилча Е. М. Хворостов дlатlаваха минот ялалехьа юха болх бе йолалу. Алахlама доацаш дика къахьег укхаза тайп-тайпара балхаш деш болча Е. Антоновас, С. Кобылина, Ф. Квасина.

Хов ма дарра укх тlеххьарча хана юртбоахама къахьегамхой керттера теркам ялат чуэцара тlабахийтабар. Цхьабакъда, колхозе дищдалийтанзар кхыдола балхаш а. Иштта дог гlоздоаккхаш толам баьккхаб колхоза хьайбаш лeладераша. Шера планага хьежача 400 тонн дулх пачхьалкхенга дохка дезача цар хlанале 235 тонн дулх лехкад. Къаьстта дика къахьегаш, социалистически яхье хьалха латташ хьайбагlа № 1 йолча шурий-товарни ферма коллектив. Колхозо пачхьалкхенга дулх доххара план кхоачашъеча лоархlаме дакъа лоац цо. Масала, хlанз лоамарча даьгlенашка ферма бежа Iуша леладу 300 къона бежан пачхьалкхенга дlаделча кхы а 300—350 тонн дулх хургда из. Ферма кулгалхо волча М. Висарагова коллектива дикагlа болча болхлой цlераш яьхар. Уж ба коммунисташ жа Iу нов. Сатов, хьайбашта гlулакх деш бола нв. Баширов, Преснякова, Бузоверов.

Цу тайпара дика лел колхозе пачхьалкхенга шура йоххара гlулакх а. Хlанале 660 тонн екха баьннаб колхоза хьайбаш леладераш — планал 68 тонн дукхагlа. Колхоза хьайбаш леладераша даьха толамаш долча тайпара довзаргдац нагахь санна пачхьалкхенга тха доххара план хlанзале тlехкхоачашъялга ца оале. Планал 28 тонн дукхагlа тха декхад колхозо пачхьалкхенга.

«Iатта шура метта тlа я» яхаш эрсий кица да. Ше кхабарга хьежжа мара шура лац цо. Из кхетаде хала дац. лале я, цхьадолча боахамашка доакъар Iалашдара ханнахьа теркам тlабахийтац, цулухьа Iан замалахь Iазап оз цар. Дlалахача шерашка цу тайпара хьалаш пийслора Менжинске цlерагlарча колхозе а. Укх шера доакъар Iалашдара цахаддаш тlахьожам лоаттабеш я колхоза партком. Май бетта люцерна хьакха йолаяьча хана болх лерттlа дlаболацар. Хьекха люцерна лоацача хана тюкаш а я аргlашка дlаоттае кхоабацар механизатораш. Из бахьан долаш аьлапара пайдаха йола вещесташ дlаювлар. Из гlулакх иштта долга хайначул тlехьагlа колхоза партком гулъелар. Парткомо лаьрхlар аьлах тюкаш ярей из аргlашка дlаоттаярей гlулакхаш фермай болхлошта тlадилла. Из нийса а да, хlана аьлча керттерча даькъе уж ба цу гlулакха йоакхо е езараш, Iан замалахь хьайбаш кхаба дезараш а. Дукха ха ялалехьа болх тоабелар, къаьстта дика къахьег нов. Висарагова кулгалдеча № 1 йолчеи нов. Максимова кулгалдеча № 2 йолчеи фермай болхлоша. Цу хlара фермана юхе 300 тонн люцерна йол латт. Колхозе кlанзле ерригa Iалашъяь йол 1000 тонн совгlа я.

Доакъар Iалашдара балхаш дlахо хьош да колхозе. Кийчъеш латт гидуаргехи хьажкlеха силос—хlанзле кlоагашка дlаеллар 3000 тонн я.

Бакъхургдац колхозе доакъар Iалашдеча балхашта юкъе кхсачамбоацараш нийслац аьлча. Иштта цхьоалагlча бригаде бlаь гектар йолча участке хийца кхоалагlа люцерна хьакха йиш я. буц йокъаяла йолаялалехь болабе беза из болх. Цхьабакъда, бригадана кулгалдеш вола нов. Дзенцель сагота вац цу гlулакха.

Кхувргдар из хьакха-м яхаш ва из. Колхоза партком, правлени декхарийла я из болх лерттlа вlаштlехьбаккха.

А. ГАДАБОРШЕВ.

IИЛМАХОЙ БОЛХ БЕШ БА

Мехкдаьттахой къахьегама оасарле лаьхьергйола бурув детта инструменташ, мехкдаьтта промышленносте эша кхыйола прибораш хьае декхарийла ба Iилмахой. Мехкдаьтта промышленносте къилбаседа пачхьалкхен проектни института болх беш я массеxк Iилман лаборатори.

№ 15 йолча Iилма-тохкама лабораторе коллективана кулгаллеш ва технически Iилмай кандидат М. Л. Кисельман: Цар керттерча декхарех цаI да скважинашкара обсадни колоннашка кхы а овсарегlа болх баьтар. Хlара мехкдаьттахочоа ховш ма хилар, кlоарга бурув тохача хана проходка инструментий, бурильни маркхалий иштта тlоанашта юкъерча давлене, лакхача температура цхьайола турбаш лелхийташ йохаеш хилар. Из бахьан долаш скважинашта доккхий зенаш ду авареш хул. Турбаш лелхаш авареш ца хилийтара обсадни колоннай хьалаш довза деза, Советски Союзе, кхыча мехкашка йолаш яц скважинашкарча обсадни колоннай хьал бокъонца довзийташ йола аппаратура. Хьалха деза дукха гlийтаб Iилмахой суртий, телевидене новкъосталца обсадни колоннай чlоагlал тахка, бакъда, цу гlулакхах хlама хиннадац.

№ 15 йолча Iилма лабораторе болхлой группа вlаштlехьданнад «обсадни колоннай профилограф» яха ший тайпара прибор вlашагlйолла. Из прибор арахеца могаеш йола авторски свидетельство еннай Iилмахошта М. Б. Шоца, М. Л. Кисельманa, В. Б. Ларина. Аьнках цун конструкци хьаеча дакъа лаьцар института тайп-тайпарча балхаш тlа болча наха, чертежаш тlа къахьегаш бар цlи. Пархоменко, Филимонов, Долгополова. Прибор кийчъяьча Iилмахой коллективана керте латтар института вокхагlвола Iилман болхло Шоц Михаил Борисович.

Хlанзле 20 скважине тeхкай из прибор. Кердача профилографо скважинашкара лийаха обсадни турбаш хьа а яьха хlара скважине 2 миллион сомага кхоачаш зе дергдола авареш ца хулийташ йитар. Iилмахоша вlашагlъелла профилограф нагахьа гlалат яьлча а геттара а кlеанга мара ялац.

Хlанз «Севкавнипинефть» опытно - экспериментальни заводе 10—12 дюймови кердача профилографий опытни парти арахецащ я. Из профилограф балха юкъе яхьаро йиш хулийтаргья авареш кlезигъе а хьадоаккхача мехкдаьттага дlабода мах лохбе а.

М. ЧИФЛИКЯНЦ,
«Севкавнипинефть» опытно-экспериментальни завода болхло.

Цхьоалагlча микрорайоне хьалдаь дола доал 98 квартира йола «Хьехархой цlак» «Лоаман хьасти» яха наха чуlе ши цlа. Уж хьалдеш я Нохч - Гlалгlай гlишлошъеча управлене № 4 йолча гlишлон - монтажни управлене шоллагlча участка Ш. Хаджиев керте латта комплексни бригада. Дийнахьара норма 160—170 процент кхоачаш ца еш атта Iац гlишлошъераш. Бригада членашта юкъе дика къахьегарца белгалваьннав каменщик Кабанов Виктор Михайлович. Сихеи нийсеи дотт цо цlеной пенаш.

СУРТА ТIА: пенаш дотташ ва В. М. Кабаков.

И. ПЛИЕВА сурт.

ИЗ НАХА ЛОАРХI

Гудермеса района «Октябра 40 шу» колхозе ейза па Iеш районе а, республике а цlи хеза я Хадшенара свекла лелаеш йола Хаджимурадова Хьули. Иттех шера вlашта свекла леллерий звенона керте латт из.

Хьишар долча звенон гектарнакаша цхьацпайолча моттигашка 380 центнерга дlакхоачаш мерза озлаш гулду. Хlаьта эггара вогlача лаьттара йоахараш 260 центнерал кlезигагlа хилац.

Укх шера бlаьсти шортта догlа делхаро сиха дегlайоалайир культура. Бакъда, свеклай овла биза безача хана йокъал эттар.

Гектарникаш гул а баь дагаьлар царца Хьули. Цар лаьрхlар кхы хьем ца беш кхашка хий тоха. Цудухьа хlанз бlарахьежача дог гlоздоах свеклас.

— Кердача пятилетка хьалхарча шера дlадахача шерачул дукхагlа йоаккхаргья оаха свекла, — йоах звеньевас.

Кхозза хоржай Хьули Энгель-Юртовски юртсовета депутаталла. Цул хьалхленца дукха балхаш даьд юрт хозьеш, тоаеш, цаькъаш дехкаш.

Къаьстта дукха бар Хаджимурадовай болх КПСС XXIV съезда сийна яхь яьржача хана а, съезда болх чакхбаьлча а.

Цу хана Хьули гора наха юкъе кхетама болх беш, съезда решенеш наха дlайовзийташ.

Башха дика къахьегамхо, новкъост, юкъарча балха тlера йола Хаджимурадова Хьули дог раьза хинна хержар укх шера Нохч-Гlалгlай АССР Лакхехьарча Совета депутаталла. Хlанз кхы а дукхагlа ба цун болх. Дика кхоачаду цо харжархой хьашташ. Хlаранена де хьехар, вла безаме дош корадоагlа депутата.

Цудухьа лоархl из наха. Хьулегара хьоккхам я эцаш шоай вахар къахьегамца, юкъарча балхана дувза гlерташ ба Хаджимурадова Хьулеца болх беш бола кхалнах а. Хьулеца цхьана уж а ба дlаяхача замах юхедисача вочча гlулакхашца къовсам лоаттабеш, советски наьха ираз кхолла ча дакъалоацаш.

Х. ШАМИЛЕВА.

СОВЕТСКИ МАШАРА ПОЛИТИКА

КПСС XXIV съезд хинначул тlехьагlа дlаяхача башха йlаьха йоацача хано керда а чlоагlа а тешал ду советски коммунистий съезда решенеш дунен халкъашта юкъе боккха лоархlам болаши дуне дегlаахара ерригача процессана кlоаргга воздействи еши хилара. Доазол дехьа чlоагlа уйла тlайохийт герз дlадаккхара хьакъехьа съезда трибунера хьакхайкаьнча предложенештеи идеяштеи. Советски Союзо оттаьча программа тlа дукха мероприятеш я сихдаь герз хьаделга юхасоцадара тlаерзаль: долла хlама хlалакдеш долча герза дерригa тайпаш дехкилга, пачхьалкхений тlема бюджеташ лаьигъелга, ядерни герза деш дола дерригa тохкамаш соцаделга, ядерни йоаца зонаш хьаелга, адамаш тlема балех дахара тlаерзаяь кхыйола предложенеш.

Герз дlадаккхара даькъера, Советски Союза никъ белгалбоал дунен халкъашта юкъерча кхыча лоархlамегlарча дешаех бар а санна, шерра баьржа хиларцеи цу цхьан ханна реализацеи. Советски политикана гоама я цхьайолча державашта чlоагlа хьашт долаш йола сенсационность, «низий баланах» деш дола ловзар. Цунна хьашт долаш гlулакх да машара чlоагlа йоакхо елга, адамий кхелаш шоаех тийша йолча проблемашца цlенхашттаи корта болеи никъ лелабелга.

Герз дlадаккхара даькъера советски дипломатически инициативаех «машара наступлени» йоах доазол дехьарча кепайоазон дукххача органаша а санна «Майнити» яхача японски газето, «советски уйлаш цlенхашттаи корта болаши» хилар белгал а доахаш. Сихдаь герз хьаделга юхаозара Советски Союзо еннача предложенешта дунен общественносто еча дукххача позитивни откликаша бакъду, уж «пропаганда лозунгаш» санна а ца эцаш «чакхдоахача гlулакхий лозунгаш» санна тlаэцаш хилар.

Герз дlадаккхарах йола вай предложенеш реалистичнии кхоачашъюлургйолаши йолгах дог тийша хилар сенца бакъдеш да? Дукххача шерашка еш латтача переговораша пессимизма ирама чу гlолла хьежанза вартвоацача кхоачаваций сихдь хьадеш дола герз юхаозара проблемага?

Белгала, герз дlадаккхара даькъера дунен халкъашта юкъера эггара хьалхара соглашени дунен шоллагlа тlом чакхбаьнначул тlехьагlа ткъо шу гаргга ха яьннача гlолла мара ицар — 1963 шера 5 августа Договор дир ядерни герза атмосфере, космически арене, хи кlал деш дола тохкамаш дехкара хьакъехьа.

Сихдаь хьадеш дола ядерни герз юхаозареи ядерни тlема кхерам белггаларча боараме кlезигбареи гlулакха дикка гlа баккхар хилар цу договорах. Цул тlехьагlа денз хьа мел доагlача шерашка договорах хьаккхийттача пачхьалкхенаша, — хlаьта уж хlанз 100 совгlа а я — кхаь сфере ядерни экспериментальни лелхамаш даьдац, хlаьта наха радиоактивни веществай кхераме Iоаткъам а хиннабац. Договоро адамаш кlалхардаьхад 1954 шера «Фукуру-мару» яхача чкъаьрий доахача кема тlарча японски морякашца хиннар санна йолча трагедеех.

Цунца цхьана из белгалдаьлар герз дlадаккхара дешаех йола идеяши предложенеши хьаддача соглашеней формехь лостае торо хулийташ дола керда хьалаш дунен чу оттадаь хиларца.

Из керда хьал иштта вlаштlехьдаьлар 1960 шераш доладеннача юххье дунен низий соотношени хувцаллар бахьан долаш. 1960 шераш доладеннача юххье «низа позицера» американски политика кlоаргача кризиса этапа чу елар. Ехар Америка «монополеш» — американски территорепа стратегически хlама тохалургйоацаш а я, ядерни герз дlакхоачадеча средствашта шоашка совле а я яхаш даь лоархlамаш. Гуччахьа дар, шоай «тlехнизах» доккхал деш болча вашингтонски стратегаша кхыча мехкашта тlадахьа кийчдеш хинна зуламаш тlемо США-на шийна тlадахьаргхилар.

Цу хьалашка герз дlадаккхара йолча ерригача предложенешта саботаж яра позице тlара дlаяланзеи эггара ирагlа лаьтта дешаш къоастаде раьза хиланзеи баланзар Вlашагlкхийттача Штатий кулгалхой.

Кхаь сфере ядерни тохкамаш дехкарах долча Договора тlеххьа керда гlанаш даьхар. Кулгаш яздир «Бутти кхыдола сигалара телаши чу а лоацаш космически аре тахкарах цунах пайда эцараи пачхьалкхенаша чакхдоахача гlулакхий принципий хьакъехьарча» Договора соглашени яьй ядерни герз доаржа ца дара хьакъехьа. Укх шера 11 феврале кулгаш яздир ядерни герзи дола хlама хlалакдеча герза кхыдола тайпаши фордийи океанийи бух тlеи цар чанашкеи дlатарделга дехкарах долча Договора.

Уж ба герз дlадаккхарга бодача наькъа тlа баьккха керттера бlъ гlа. Уж, шеко йоацаш, лоархlаме да. Цунца цхьана, термоядерни катастрофа кхерам дlабаккхара гlулакха карагlдаьннараш хlана а наха хьалханика латтача декхарашца дистача, бакъданза далац прогресс хlанз укх сахьата йоакха ца хилар. Духхьал из бахьан долаш Советски Союзо герз дlадаккхара проблемаш къоастаяра тlадерзадаь хьега къасоца ца дарал совгlа, кхы тlа а чlоагlду.

Советски программана юкъе лоархlаме моттиг дlалоац долла хlама хlалакду средствашъ эггара хьалха ядерни герз дехкара проблема. Цудухьа нийса да, Советски правительства герз дlадаккхара даькъера КПСС XXIV съезда решенеш кхоачашъеча ший юххьанцара шерра инициатива а лаьрхlа 23 июне заявлени йир укх гарггача хана герз дlадаккхара дешашка хьажара шоай доалахьа ядерни герз долаш йолча пхе держава конференци гулъяра предложени а луш. Гlулакх юкъарчал доацаш дlадолахар духьа советски оагlоно тlахьех конференци гулъяра ханаца, из чакхйоаккхаргйолча моттигаца, деи повестаца, балха порядкаца дувзаденна долча дешашта дагадовлара.

Дерригача дунен тlа шерра хьаллаьцар советски предложени. Хьаухача хоамашка хьежача, из лаьрххlа Iоаиеш я ядерни герз шоай доалахьа долаш йолча пачхьалкхений столипашка. Дунен общественность, машара гlулакх деза долаш мел вар советски инициативана бакъахьара жоп даларга хьежаш ва.

Ядерни герз дlадаккхара духьала бараша йоах, из дош дунен тlарча ерригача пачхьалкхений совещане мара дувца йиш йолаш дац. Хlаьта а гуш да, пхе ядерни держава конференци дерригача дунен совещане идеяна духьала вlалла а ца хилар. Кхыча бесса, цу тайпара вlашагlкхетилга вlаштlехьдаккхара декхар по аттача даккха а ядерни герз цlендаь декхареи хlалакдаь дlадаккхареи даькъерча прогресса новкъостал де а тарлу.

Иштта мара кхы корта боацаш я сихдаь хьадеш дола стратегически герзаш юхаозара хьакъехьа СССР-аи США-неи юкъе хlана еш латтача переговорашта новкъарле ергья пхе ядерни держава конференци гулъяро яхаш еш йола заявлени а. Уж ши совещани цхьан лостамгахьа — сихдаь герз хьадара доазув оттадаргахьа яха езаш я. Пхенне конференце, нагахьа санна из гуллой, ерригача ядерни державашта доагlача, ядерни герз дlадаккхара чакхдоахача гlулакхий шерра диапазон ювцаргья. Хlаьта хlанзарча хьалашка тlа-тlа боккхагlча лоархlаме хулаш йолча советско-американски переговорашка ювцар хlанз Вlашагlкхийттача Штатийи Советски Союзеи доалахьа долча стратегически оборонительнии наступательнии герза системашта доазув оттадеш йола готтагlа тема я. Машари дунен халкъашта юкъера кхерамзлеи Iалашъяро дlадех гучахьа долаш мел долча наькъехи средствaехи пайда эцилга, тlаккха мара вlаштlехьдаргдац дика результаташ хьахилийта.

«Сихдаь хьадеш дола ядерни дараш санна, иштта массазара а герзаш соцадар, массане а цlендаь герз дlадаккхарга а дlакхоачаш, герз дlадаккхар духьа лоаттабу къовсам, — белгалдоакх XXIV съезда яьча КПСС ЦК Отчетни доклада тlа, — дlахо а КПСС. Советски пачхьалкхен арахьарча политически гlулакхий лоархlамегlарча лостамех цаI хургба». Цу къовсаме вайна тlехьа за социалистически содружества мехкаш, дерригача лаьттан тlара машар безаш дола наш.

Б. АРАЛОВ.
(АПН).

Сунженски районан Орджоникидзе цIерагIча колхозе дика вовзаш а везаш а ва, тракторни бригада учетчик вола Арапханов Якъуб. КхойттлагIа шу да укхазе цо болх бу.

Якъуб учет лелаерал совгIа шофер а ва деагор кхухьаш. Укх лоархIамеча деношка цун машен дийнахь а бус а го йиш я кхай тIа болх беча комбайнашта транторашта юхе.

СУРТА ТIА: Я. Арапханов.

С. ХАКИЕВА сурт.

ДЕШАРХОШТА ЛАЬРХIА

Дукха ха йисаяц дешара керда шу дIадоладала. Дешара шу долалуча денна йиззача кийчонца накъабахара Iалашо е езаш ба дешархой дай-ноаной а. Шоай бераштa дегIа тIа, кога тIа бухха гIирс Iалашбар, дешара пособеш учебникаш Iалашдар да декхар.

Дешархой дашта - ноаношта хьалхашка латта уж декхараш аттача дахара боккха болх баьб грозненски Универмага болхлоша. Иштта «Детский мир» тика саьнгга хьайийллай школьни базар. МалагIа да цун декхар? Базар хьаедлале города дуккхача тикашка го баха безаш хулар дешархой дай-ноаной шоашта эшаш дола товараш лехаш. ХIаьта хIанз? ХIанз школьни базар тIара шоашта мел эшаш дола товараш эца йиш я наьха.

Иштта август бетта хьалхарча деношка хьайийллача базар тIа ялх отдел я: кога гIирса, кIаьнкий кочамаши хачеши йохкаш, йиIигий кочамий, канцелярски товарий, кхыяраш. Универмага кулгалхоша йоакхо яьй кагийча ийдархошта эшаш дола товар лаха ховргдола продавецаш мах бе оттабара а. Масала, хьаэцаргья вай кога гIирса отдел. Цу чу мах беш я Мармер Валентина Алексеевна. Из я коммунистически къахьегама ударник, массехказа яьцай цунна сийлен грамоташ, мах бола совгIаташ кагийча дешархой товараш дохкача мах дика барах.

И. ПЛИЕВ.

ХОЛЕРА ХЬЕДЕРГ ХУВЦАЛУШ ХИЛАРАХ ДОЛА БАКЪДАР

ХАЙЧА ПАЙДАНЕ ДА

Дунен тIарча дуккхача мехкашка белгалъеш я холера яха лазар хьейна моттигаш. Шергашкара из инфекци яьржай 95 шера из йоацаш хиннача Африке, Инде, Малхбоалехьарча Пакистане. Iойийшачое, шеко йоацаш, хьашт долаш хургья холера хьедерг хувцалуш хиларах йола керда Iилман даннеш.

Вай зама хьайсалаялале пхи эзар шу хьалхагIа а тIехьа къаьнарча письменашка — Индусски Ведашка — дIаяззъяь хиннай вай бкетамагIа холераца нийсде мегаргдолаш долча халача цамогара симптомаш; чIоагIа чен, кер даьрбеш Iетталар, гарре эгавар, пIаьхха гIелвалар, дегIацара температура дохьалар, дего бу болх талхар. Цу уззареча лазаро юкъ-юкъе бIарччача наччахьалккенашка мел даха адамаш хIалакдеш хиннад. Алхха XIX—XX бIаьшерашка ялхазза хьайнай холера эпидемаш. Кхерам Германена а тIабессача хана араьлар Роберт Коха даьча башха-дикача тохкамий цикл. Лазар хьедерг хьагуча а яьккха, цо кхыча Iилмахошца цхьана кепатеха арабаьккхаб «Холера маIанен холера долча ханарча вахара образеи хьакъехьара хьехам». «Лазар, дуккхача шерий опыто хьехачох, — деш вай цу документа тIара, — эггара дуккагIа дарж, нагахьа санна нах бахача моттигашка из гучадаьннача хана цига баха нах уда а удаш, лазарий фу дIа-юка кхухьаш хилча, цкъаза геттара гаьна. Цу Iалаьмате кхерамеча баха нах адара низ ма кхочча духьале е еза». Коха ученика Пфеффера вибрионаш гучаяьхай холера кхийттача унахошкара меттел, унеча нахаца бувзамаш хиннача геттара унахцIенача нахагара а. Иштта медицинанз юкъеденад инфекци «хьеечох» дола дош.

Эль-Тор яхача карантинни станце 1906 шера болх беш хиннав Iилмахо Готшлих. Хьажий ШIа уха бусалба нах сецача лагере унзара лазар хьайнад. Готшлихa 107 дакъана тохкам баьб, цул тIехьагIа шергашкара кораяьй цунна холерачарна тара йола вибрионаш. Керда гучаьннача лазар хьедергех станце цIи тиллай «Эль-Тор» аьнна. Цу хана денз тIа-тIа дукхагIа классически холерни вибрионашкара моттигаш хьаьлдай цар.

Роберт Коха а гучадаьннад холера хьедерг хувцаялара тIера хилар: цо зем боахаш хиннача культурана юкъе «хьаракашта» нийсса дIаьхха такилгаш, сетта кIаргаш хиннад. Кхыметтел классически Эль-торовски вибрионаш къоастае йиш хулийташ бола хьокхам — цIе цIий тельцаш йохаеш дола дохьаш хьадар — мел кийсъеннача моттигех 25 процент ярашка Эль-торах боаллаш хиннабац, классическичох а мо мара. Вибрионаш лелаш хулга Iалашду хьувча органаша — жгутикаша.

Холераца къовсам лоаттабе тахан кхы а халагIа хул лазар хьайнача хана дуккхаза а «цIена» бокъонца йола холерни вибрионаш меттел, холерничарна тара йола бактереш а гучаювлаш хиларах хьайна лазар дужача хана уж «спутникаш» тоъал дукха араювл унахой организма чура, долхача хишкара, и. кх. дI. Цхьабакъда, холерана тара дола лазар мел хьайнача хана (вибрионаш миччa бесса яле а) дунен халкъашта юкъерча правилашка оттадаь дарбан-профилактически гIулакхаш чакхлаха лаьрхIад унахцIено лораяра Ерригсоюзни организаце. Из дика хилар гучадаьннад, хIана аьлча укх тIехьарча шерашка бакъдаьд холера хьисапера вибрионаш бокъонца холерни а хиле дIаотташ хилар. Из хьахьеккхар, дагадоххарагIа аьлча, СССР медицински Iилмай Академе академика профессора З. В. Ермольевас яьча тIехмайрача эксперименто а — цо зуламе йоацача вибрионий культура дIа а менна, цул тIехьагIа гучадаьккхад ший кер чура араьяна микробаш холера хьедерий мел йола белгалонаш йоахкаш хилар.

Цхьаькха а даннад гучаяьржачул тIехьагIа вибронаш антибиотикашта духьалъоттара чIоагIа йолча механизмашта управлени еш дола генай дакъа цхан клеткатара вокх клеткага тела низ кхоачаш хилар. Цудухьа цхьайола вибрионаш кIезиг-дукха мара антибиотикаш ца техача а йов. хIаьта вокхарча уж молхаш вIалла новкъа а яц. Иштта денал долаш я, масала, тетрациклин яха молхаш тIехьтIехьа кIезигагIа йола Iаткъаш Эль-Тора. Цхьаккха цхьа хIама а гучадаьннад тохкам баьраштa: антибиотикашта духьал оттара низ вибрионагара вибрионага кхаьча ца Iеш, шергашкарча кхыча бактерешкара а — дизентери, брюшной тиф, кхыдараш хьедарашкара цунга кхача йиш йолаш ба.

Цхьан хана (доазол дехьарча цхьацхайолча моттигашка тахан а) дарба деш хиннад къаьсттача бактериофагаца — пробирка чу цу тайпан микроорганизмаш «юаш» йолча вирусех кийчъяьча припаратаца. ХIанз иштта гучадоалаш латт, из микроскопически аькха — бактериофаг — холерни вибрион йохае меттел, гучох, из «летачул» тIехьагIа юхедиcача холера хьедеча даькъага хьалхагIа ше эшадаьчунгара хьаяьха свойстваш (генаш) дIатела а низ кхоачаш хилар. Хьабеллабеннаб кхы цхьаькха а холерни вибрионаш хувцалуш хиларга бода никъ, хIаьта хIанз, цу тайпара, кхы а халагIча хьал тIа эттаб цу инфекцеца лоаттабу къовсам.

Цу кердача знанешца кхетам лакхбеннача лораша йиззача бокъонагIа дIадех карантинни эпидемена духьаларен правилаш тешшаме, нийса кхоачашъелга. Холера хьелеш йолчун ерригача биотипий инкубациони ха 5 дий 5 бийсен хиларах, цу юкъа цхьаккха саг юхе ца вуташ дIакъоастабе беза цамогаш хинна хила тарлуш бола берригa нах. Цу гIулакха чIоагIа лоархIаме я хIаране ши-ший гигиена а: кулгаш цIена дилар зуламеча лазарах лоравалара геттара дика аьттув боаккхаш да. Кхы а дикагIа хьежа деза тайп-тайпарча нувхашца, совъювлача кхыча хIамашца вай долха хиш, Iамарч, озераш бIех ца дайтарга.

Кхы тIа а хувцалургйолаш я холерни вибронаш. Цхьабакъда, холерана дарба дареи профилактика яреи средстваш а я эргайоахаш тоаеш. Цудухьа из инфекци сага доIаман хьаькъалан карайоагIаш латт тIа-тIа дуккхагIа.

Д. ШРАЕР,

медицински Iилмай кандидат.

(Санитарни просвещене Центральни Iилма-тохкама институт).

КИНОТЕАТРА СОВГIАТ

РСФСР Министрий Советерча кинематографе гIулакха ш т а йолча комитета, культура болхлой профсоюза ЦК шоллагIча квартале социалистически яхье кинозрителашта культурни гIулакх дара баьккхача толамах кхоалагIа ахчан совгIати Сийлен грамотеи хьожаяьй Челюскиний цIерагIча кинотеатра коллективана.

Кинотеатра коллективо шоллагIча квартале 1 миллион совгIа болча кинозрителашта гIулакх даьд.

С. СЕРГЕЕВ.

МНР. Дие шера хьалъяьй мехка энергетически промышленноста эггара йоккхагIчарех йола гIишло — улан-баторски теплоэлектроцентраль. Из хьалъеча монгольски гIишлошъеращца-энергетикашца цхьана хьинаре къахьийгар Советски Союзерча специалисташа а.

СУРТА ТIА: улан-баторски ТЭЦ.

А. Еланчука сурт.

ТАСС фотохроника.

ДЕШАРА ШЕРА КИЙЧО Ю

Республика кооператораша йоахке яьй хIара районни центра школьни базараш хьеллара. ХIанз ерригача районашнарча цу тайпарча базарашна дохкаш да кастта деша гIоргболча дешархошта эшаш мел дола товараш: швейни изделеш, берий нега гIирс, школьно - письменни товараш. Кхоачам ба ерригача вIашагIъехнача базарашка дохка арадаьнкха товар 2 миллион сома маьха да аьлча. Цул совгIа базарашка иштта дохкаш да юххьанцарчеи лакхехьарчеи классай дешархошта дола учебникаш а. Дерригa дохка лерхIа книжкаш 900 эзар да.

С. ВОРОНИН.

ДУНЕ ЦХЬАН КIИРАГIА

СССР — ИНДЕ: ЛОАРХIАМЕ ВЕХА

9 августа Деле кулгаш яьдаь СССР-ай Инденей юкъе машара, доттагIала, цхьана леладеча гIулакхий хьакъехьара Договор, шеко йоацаш, историна юкъегIоргда боккхача политически лоархIамера документ санна. Дуккхача бахьанех кхетаде лезаш да из. Договор цхьа моллагIа йолча конъюнктурни уйлаша хьалхьадаьккха а доацаш, шинна а мехка халкъий йIаьххача хана лена хьадоагIача бокъонца долча хьашташа хьалхадаьккха да. Из да вIаши гIойле йолча тайпара дуккхача шерашка толаме цхьана леладеча экономически, Iилма-технически, культурни гIулакхех хьахнина логически хIама.

Цхьана леладеча цу гIулакхий доазонаш шерду договоро, дунен халкъашта юкъерча овлангарча проблемаех йола шинна а паччахьалкхен позицеш, эггара хьалха машари дунен халкъашта юкъера кхерамзлен чIоагIъелга дег тIара ловш уж хилар хьа а хьокхаш. Белгтала аьлча, цо чулоац дунен халкъашта юкъерча лоархIамеча проблемашта контакташ лелаен нагахьа санна оагIонех цхьаннех кхы оагIув лета е латара кхерам тIаэтта моттиг нийслой сов чехка консультацеш йолаен аьнна вIаши тIайица декхараш. МоллагIча а кхоалагIча оагIонна духьал дерзадаь дац договор. Цу тIа къаьгга хьахьекхад Азен дерригача дунен тIен машар лоаттабарaн чIоагIбаран дIахо а къахьега лаьрхIа хилар.

Цу тайпара, договор — дунен халкъашта юкъерча боккхача лоархIама конструктивни фактор. Из дег тIара къоабалду дунен общественносто.

Нешикл гардиан яхача индийски газето — «Вай мехкашта юкъе дуккхача шерашка латтача дег тIарча доттагIален вIаши гIойле йолча тайпара цхьана леладеча гIулакхийн закономерни итог» лоархI Договорах. Договоро, газета тIа яхачох, лаьттан тIарча халкъий юкъара кхерамзле Iалашъяр духьа цхьана политически гIулакхаш лелaдара керда шерра перспективаш хьаелл. Азиатски континенте тIема конфликтай керда кхуврчаш оттале безам болаш дола гIозараш «кхетам чу доаладеш» йола влияни по еш хилар бакъду кхыметтел «Дейли телеграф» яхача консервативни английски газето а. Бакълар аьлча, Договор лоархIам эшабе, цун чулоацами маIани харцахьадаккха буржуазни кепайоазон органаш ца гIерташ а ягIац ха. «Нью-Йорк таймсо», масала, хьакхайкаду Азеи ерригача дунен халкъашта юкъерча аренен Советски Союза престижи влиянин лакхлуш хилара ше раьзадоацилга. «Советско - индийски Договоро, — язду газето, — дикахетар кIезига ду Вашингтоне».

Доазол дехьарча пресса дуккхача органаша укх деношка белгалдоахачох, советски политика динамизма, дунен халкъашта юкъера кхоккам кIаьдбаран машар чIоагIбаран тIаберзабаьча СССР леррагIа а тIагIертта а чакхбоахача наькъа гIулакхех цаI да Договор. Советски наха чIоагIа раьза хинна тIайийцар цу лоархIамегIарча документа кулгаш яьдар, хIана аьлча из КПСС XXIV съездо белгалъяьча машар бизза лорабарен дунен халкъашта юкъера кхерамзле чIоагIъярен политика ма яхара да.

ГРЕЦИ: КЕРТАХ А ЯЬККХА ЧУХИИЦА ТЕРРОР

Афинашка чакхъяьннай «25-не процесс» — доал деча гречески хунта вIашагIъелла аргIанара эхьера судебни инсценировка. Судаш яьрашта юкъе ба № 509 йолча волца цIи хезача антикоммунистически законагIа бехке беш хинна тайп - тайпара нах: коммунисташи парте боацараши, болхлой а студенташ а, кхалнахи маIанахи. Уж берригаш а вIашагIбувзаболийтар цхьа хIама да: диктатура гоама хилар, даьймехка паргIатои демократии бахьан долаш къовсам лоаттабе лаьрхIа хилар. «Суде барий бехк» хьахьокхаш дола цхьаккха бахьан хьасттаце полицена мегадепе а, хIаьта цар шоаш, «юхханцара следстви» йолча хана шоашка гIелал еначен низаш даьчен хьалашка, шоаш бехке хилар тIаэца тигадоацашехьа а. царех дуккхачарна йIаьххача хана набахта бахка судаш яьй.

«25-не процесс» — фуннагIа даь а Грецера патриотически низаш тоIале, шоашта духьала бараш хIалакбе гIертача дуккхача судебни процессех цаI мара йоацар — доал деча хунта тахан берригача мехка чакхйоаккхаш я. Цу процессаша, Греце Компарте дукха ха йоацаш яьча заявлене тIа белгалдоаккхачох, цIаькха а бакъду, полковникий режим хьалхагIа а санна, гIожагIча тайпара низаш дарен террорен новкъосталца а США империалистически гIозарашен НАТО тIема блокон хьаллацарах ког гIортолга а, еш Iаьдала керте саца гIерташ хилар.

Цхьабакъда, хунта дуккагIа даьр ме лу, Греце лакхагIа ийлу паргIатои демократии бахьан долаш дерригa антидиктаторски низаш кхотадар духьа лоаттабеча къовсама талгIеш. Диктатурана еш йола духьале денгара денга керд - керда баха нах чу а лоацаш чIоагIлуш бола массови болам а хинна дIаэттай. Белгалдоалаш хIама да, Iаьржача полковникаша леладу бокъо йоацараш гуччахьа бехке дераш буржуазни гIозарий дуккха викалаш а хилар. Масала, Греце хьалха хиннача юстице ялх министро кулгаш яздаьчен укх деношка Афинашка дIайоаржаьчен заявлене тIа йоах, «Чрезвычайни тIема трибуналаш дие шеран ах шераи лелаяри болх беш хилари паргIатача демократически вахара элементарни лардашта духьала да. «Лира цензур йоллашехьа а, Iаьдалаша кхерам тIатувссашехьа а Грецера 130 воккха общественни политически деятело кулгаш яздаьд реакциони хунта Iаьдала керттера дIайоаккхилген хунта дIадаьккха хинна конституци юхаоттаделген дIадехаш долча кхайкарала. Режимана духьалара оппозици сов чIоагIа хиларах цу хьакъехьа дукха ха йоацаш американски конгрессага доклад яьза валанзар Афинашкара ВIашагIкхийттача Штатий посол Таска.

Еррига Греци а дIалоацаш хьайна террорен репрессеи керда талгIи — доал ду хунта низ болаш хилара а доацаш, мела хилара дола тешал. «Дlаяккха диктатура, яхийла демократи!» — из лозунг тIа-тIа чIоагIагIа дек Эллада лаьттан тIа.

«КIАЙЧА КОЛОНЕ» ХУВЦАДЕННА ХIАМА ДАЦ

Кхоана 12 август да яхаш тховсара къилбаседаирландски городашка довина кийчбеннача, протестантий тоабаш католикаш бахача кварталашка чухьийлхай. Дага доладеннад цIеной, ювла яьннай топаш, узамаш деш лоарахой шоай нах боабаргIа бехаш болча кхалнаьхен берийи Iимадаш хиннай...

Лоаца аьлча, 1971 шера 12 августа юха кердадаьннад 1969 шера 12 августа протестански поиства 1969 ш е р а католикаш эша я баь котало яьккха аргIанара шу белгалдоаккхаш «унзарбоаха марш» моттигерча протестанташа вIашагIъеллача хана хиннар морг.

Ши шу да Ольстере протестанташ — Англера баха баьккхача наьха тIехьенаш — политически, социальни, экономически цхьатара бокъонаш яха гIертача католически кIезигагIчар массаза а цига — баьхача къилбаседаирландиий болам кагбе гIерташ вIаши юкъера къовсам латта.

Английски правительство ше «къовсам тIалатт», алхха ше лерхIар Ольстере «сатеми кхерамзлен» Iалашъелга да аьнна моттиита гIерт английски правительство. Цхьабакъда, Ольстере бахийтача английски бIуво кхоачашдер католикашта духьала репрессеш чакхйоахилга, Англе цу «кIайча колоне» хIанзара порядкаш лоаттае гIертилга да.

ХIаьта укхазара порядкаш миштай аьлча, католикаш, дукхагIча даькъе къахьегамхой-пролетареш, балха дIа эггара тIехьагIа эц, эггара хьалхагIа цунах боал, вахара дерригача доакъошка дискриминаци царна ю. Доллача хIаманга ладийгIачул тIехьагIа, Лондона геттара дика мегаш да горнигашка баха, моттигерча реакце хьалхьебеш бола протестанташ католически геттошка бахача наха чу а хьелхаш довнаш деш дола хьал. Дынашка хьежжа къахьегамхой бекъара политика лелаяро Лондона новкъостал ду Ольстере доал де.

Ши шу хьалхагIа Къилбаседен Ирланде реформай программа чакхйоаккхаргья аьнна дош деннадар. Цхьабакъда, царех цхьаккхе а чакхъяьккхаяц. ХIанз цIий а мохкадеш дов хьарца дувзадена Англе прогрессивни общественносто дIадийхад Ольстерерча трагически событей овлангара бахьанаш дIадоахаргдолаш дола гIулакхаш вIаштIехьлоахаргдолаш йола парламент сов чехка гулъелга. Цхьабакда, Хита правительства из кхоачашде тигадац. Цунна меттел кхы тIа а шин эзар салте Ольстере вахийтав цо.

Къилбаседен Ирландера хьал кхы хувца ца луш дус. Цига хьалхагIа а санна цIий мехкаш латт. Лондоно лелаю колониальни политика бахьан долаш бовраш тIа - тIа дукхагIа хул. Цхьабакъда, иштта нах боабора аьнна совцабергбац граждански бокъонашта тIехьара къовсамхой. Цар вIаштIехьлоаккхаргда Лондоно чакхдаха ца тугаш дола хувцамаш чакхлоахилга.

И. ЛАПИЦКИЙ,
Ю. КОРНИЛОВ,
В. ГОНЧАРОВ.
(ТАСС).

Къулбехьен Вьетнама Халкъа гервашцарча низаца американо-сайгенски бIуна духьала дIахо а аьттонца чакхдоах шоай тIема гIулакхаш, цун салташтеи технакеи дуккхий зенаш а деш.

СУРТА ТIА: Къулбехьен Вьетнама патриотий разведывательни отряд.

ВИА—ТАСС сурт.

КХАШКА БОЛХ БЕРАШТА

Бехктокхаме декхараш да МалгIабика района юрта боахама къахьегамхошта хIанз хьалхашка латтараш. Доакъар Iалашдеча, ялаташ чуэцача, лаьтта оахача, хьайбаш леладеча — массанахьа а са ца лоIаш къахьегаш ба хьайбаши кхаши леладераш. Иштта хьинаре къахьегача наха культурни гIулакх тIехдика лоаттадар тхоай керттера декхар лоархI оаха — культура учреждений болхлоша. Юртбоахама къахьегамхой болх аттача баккхара малагIа гIулакх да оаха хIанзалша даьр а хIанз дер а? Цу хаттарашта жоп дала хьожаргья со лоаца.

Тха района культура учрежденешка вIашагIъехкача агитбригадаех эггара хьалхара концерт делар кхаш леладераштa Советскерча культура ЦIен самодеятельни артисташа. КIоарга уйла яь вIашагIъелла я агитбригада репертуар. Цар хIара концерта программана юкъе да тайп-тайпара халхараш, иллеш, и. кх. дI. Кхашка болх беш бараш малагIча къамех нах ба а хьожаш керттерча даькъе цар халхараш, иллеш кхухь программана юкъе. Цул совгIа агитбригадашцарча лекторашa довзийт шоаш дIа мел кхаьчача района юртбоахаме хIанз этта хьалаш, бегбоах къахьегама юстара бувлараш, хестабу хьалха латтараш, «молне» листонаш арахец. Цу тайпарча программаца Советскерча самодеятельни артисташ цкъа а шозза а ца хулаш цхьакха а производственни участок йисаяц района боахамашка.

Иштта дика вIаштIехьбаьккхаб шоай болх Вознесенски культура ЦIен болхлоша а. Цар а дукха къахьийгадар хьалхе а денз шоай программа наха езаргйолча тайпара, наьха са паргIата доаккхаргдолча тайпара оттаяра. ХIаьта из царна карагI а даьннад. Эрсий, нохчий, гIалгIай багахбувцамах шерра пайда а эцаш оттаяьй программа. Боккха теркам тIабохийт лекторскии пропагандисткии балха а. Иштта, масала, наха кхетаергйолча тайпарея лоацеи оттаьяр КПСС XXIV-ча съездах йола беседа Советскерча Вознесенски библиотекай болхлоша.

Боккхача лоархIаме да кхай тIара станаш наглядно дика кийчъяь хилар а. Балха из оагIув а йицъяьац оаха. ХIара боахама кхай тIара станаш, хьайбаш леладеча фермашкара цIе уголокаш тIехдика кийчъяьй.

М. БЕЛОНОЖКО,
МалгIабика района культура отдела инспектор.

ХАОТТАМ

Тахан республике гIоллен Грозней хувцалуш морхаш а йолаш, юкъ-юкъе цхьацхайолча моттигашка догIа а делхаш, лоаман районашка ди а къувкъаш, хаьда лостам боацаш мух а хьекхаш ха хила а фегара температура республике гIолла 27—32 Грозне 30—32 градус йIовхал йолаш хила а тарлу. ДIахорча шин дени шин буси хувцалуш морхаш а йолаш, цхьацхайолча моттигашка юкъ-юкъе догIа а делхаш, ди а къувкъаш, хаьда лостам боацаш гIаьххьача боараме мух а хьекхаш ха хила а фегара температура бийсашка 15—20, деношка 23—28 градус йIовхал йолаш хила а тарлу.

Метеостанци.

Редактор М. К. ЛЬЯНОВ.

Хьажа, ладувгIа

17 август

ТЕЛЕВИДЕНИ:

11.00 — Дешархошта Мультфильм. 12.00 — Дешархошта «Эггара йоккхагIа дола котало» яха спектакль. 17.50 — Передачай программа. 17.55 — Дешархошта. Фильм. 18.15 — Телекерлдадараш (гIалгIай, эрсий меттала). 18.40 — Бакъдолчун тIара хьайица фильм. 18.50 — Дунен халкъашта юкъера обзорени. 19.00 — Киножурнал. 19.10 — СССР Фецарча Флота Денга. 19.25 — Шоана бераш. 19.30 — Халкъашта юкера баскетболагIа йола турнир Сборни СССР. Сборни Югослави (ЦТ). 21.15 — Передачай программа. 21.20 — «Бокъонал йоаца ловзар» яха художественни фильм.

РАДИО:

6.30 — Юртара вахар. (эрсий меттала). 6.45 — Ашараш. 6.50 — Хоамаш. 7.00 — Москва. 7.20 — Грозненски рабочий». «Комсомольское племя» газетий обзор. 7.28 — «Сердало» газета обзор. 7.35 — Москва. 8.25 — Нохч - ГIалгIай ашарий концерт. (гIалгIай меттала). 9.00 — Москва. 9.15 — «Дай-мехка аренашка гIолла» яха передача (эрсий меттала). 9.35 — Моттигерча авторий произведенеш (нохчий меттала). 10.00 — Москва. 16.00 — Передачай программа. 16.05 — «Пятилетка хьалхара шу». Промышленноста болхлошта йола передача (нохчий меттала). 16.20 — «КПСС XXIV съезда социамаш вахаре» корреспонденци. (эрсий меттала). 16.35 — Ашараш. 16.45 — «Сигаларча наькъий дай» (эрсий меттала). 17.00 — Москва. 18.00 — Керда хоамаш (эрсий меттала). 18.14 — Керда хоамаш (нохчий меттала). 18.27 — Керда хоамаш (гIалгIай меттала). 18.40 — Москва.

18 август

ТЕЛЕВИДЕНИ:

11.00 — Дешархошта. Мультфильм. 11.20 — Дешархошта. «Годен к нестроевой» яха художественни фильм. 18.00 — Передачай программа. 18.05 — Телекерлдадараш (нохчий эрсий меттала). 18.25 — Хоамаш, реклама. 18.30 — «Сомаш бацадлараши чуэцаш да» передача (гIалгIай меттала). 18.40 — Бакъдолчун тIара хьайица фильм. 19.30 — ТIема-Фецарча Флота командующе авиаце маршала Кутафова выступлени (ЦТ). 19.40 — «Сакъердаме сийре» Марша боагIаьба цхелагIа океан. Концерт. 21.00 — «Ха». Информационни программа (ЦТ). 21.20 — «Хрочика пикирующего бомбардировщика» яха художественни фильм. 22.50 — Киножурнал. 23.00 — «Дунен тIа мел долча къамий меттал». Халкъашта юкъерча кагирхой лагерера репортаж. (ЦТ).

РАДИО:

6.30 — «IуйрaнaрA концерт» (нохчий меттала). 6.50 — Хоамаш. 7.00 — Москва. 7.20 — «Грозненски рабочий» газета обзор. 7.28 — «Ленинан некъ» газета обзор. 7.35 — Москва. 8.25 — «Къахьегама овсарле лакхъяр — керттера декхар» (гIалгIай меттала). 8.40 — «Къона тIехье» (гIалгIай меттала). 9.00 — Москва. 9.15 — «Коммунизм тьалъеча профсоюзи моттиг» (нохчий меттала). 9.30 — Юртабоахама къахьегамхошта дола концерт. (эрсий меттала). 16.00 — Передачай программа. 16.20 — «Юртара вахар» яха передача (нохчий меттала). 16.35 — «Пятилетка тIа». Промышленноста болхлошта передача (гIалгIай меттала). 16.50 — НТИ (эрсий меттала). 17.00 — Москва. 18.00 — Керда хоамаш (эрсий меттала). 18.14 — Керда хоамаш (нохчий меттала). 18.27 — Керда хоамаш (гIалгIай меттала). 18.40 — Москва. 19.30 — «Къонал» (гIалгIай меттала). 20.00 — Ашарал (нохчий меттала). 20.30 — Москва.

РЕДАКЦЕ АДРЕС: г. Грозный Ленина улица, 11 (3-гIа этаж). Телефонаш: редактора — 3-44-96; редактора зам — 3-39-11; бехктокхама секретара — 3-34-38; партийни вахарен культурай промышленностен отделий — 3-42-30; юрта боахама отдела — 3-42-28; письмой отделен бухгалтерен — 2-60-71.

«Грозненский рабочий» издательства типографи. Революце проспект 7/84.

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный, ул. Ленина 11 (3-й этаж). Телефоны: редактора — 3-44-96; зам редактора — 3-39-11; ответственного секретаря — 3-34-38; отделов партийной жизни культуры и промышленности — 3-42-30; отдела сельского хозяйства — 3-42-28; отдела писем и бухгалтерии — 2-60-71.

Типография из-ва «Грозненский рабочий», проспект Революции, 7/84.

СФ05172. Заказ № 7702.